

Principi.

S principi dandanes v politiki kar pometajo; vedno so jim na jeziku ter jih rabijo, kakor jim ravno ugajajo. V taki rabi ne odločujejo principi, ampak volja, moč in nadmoč: sic volo, sic iubeo. Principi v politiki torej ne pridejo v svoji čistoti do veljave. To vidimo najbolje v Avstro-Ogerski pri gospodovalnih strankah in narodih. Pojasnil ni potreba, ker jih seosebna slovanska publicistika podaja dan na dan v izobilji.

Pa tudi, kjer ne gospoduje sebičnost, kjer hočejo kazati samo teoretično pomen in seosebno obsežnost principov, ni vselej prave javnosti. Vsled tega se ponavljajo tudi programi v raznih oblikah, ki bi bile sorodniše in in jednotniše, ko bi povsod jednako umeli zasežaj pojedinih principov.

Takó se mi ne zlagamo s trditvijo, kakor da bi ne zadoščeval narodnostni princip gledé na avstro-ogerske narode. Ta trditev je sama na sebi nejasna, utegnejo jo umeti krivo ter izvajati napačne posledice iz nje.

Pravi princip je sam sebi popolnoma zadosten, toraj mora imeti tudi narodnostni princip ono moč, katera je v njem. V nacionalnih državah je ta princip sam po sebi umeven; karkoli izvršujejo v takih državah na znotraj, ni nikdar obrneno proti narodu, ki sestavlja narodno državo. Narodnostni princip v nacionalnih državah ni nikdar agresiven, ker bi to pomenjalo toliko, kakor da hoče jeden in isti narod spraviti — sam sebe pod se. To bi bilo nesmiselno. Narodnostni princip porablja nacionalne države jedino nasproti drugim državam v agresivnem smislu; v Avstro-Ogerski da hočejo gospodovalni narodi rabiti narodnostni princip v agresivnem smislu na znotraj, ko namerjajo gospodovalne stranke in frakcije potujčiti druge narode.

Narodnostni princip bi se imel tudi v Avstro-Ogerski rabiti v ohranjevalnem smislu, torej ne prozročevati bojov med posameznimi narodi. Še agresivne nacionalne države dobivajo moralno podporo in odobra-

vanje samo tedaj, kedar hočejo rešiti večje ali manjše odlomke one narodnosti, iz katere so same sestavljene. Po tej analogiji ne morejo se torej v Avstro-Ogerski opirati na moralno sopomoč one stranke, ki zlorabijo narodnostni princip s tem, da ga ne rabijo v ohranjevalnem smislu za lastno narodnost.

Moralno je po takem narodnostni princip opravičen samo tedaj, kedar hoče kak narod ali kaka stranka zatirane odlomke lastne narodnosti rešiti ali oteti pogubi. Ako niso ti odlomki stiskani, tlačeni, nima narodnostni princip predmeta, da bi mu ga bilo treba varovati ali reševati. Narodnostni princip po takem ima po pravu izvrševati samo ohranjevalno moč, ne pa postopati agresivno. Ako velja to za nacionalne države, velja to toliko bolj za stranke jedne in iste države.

Iz tega je razvidno, da avstro-ogerski narodi imajo pravo in potrebo, da rabijo ohranjevalno moč narodnostnega principa nasproti gospodovalnim, agresivnim in tujčevalnim strankam in frakcijam.

Kot ohranjevalni princip pa narodnostni princip popolnoma zadoščuje vsem avstro-ogerskim narodom. Uslovje je pri tem, da se temu principu ne nalaga več, nego obseza. On obseza samo to, kar se dostaje nacionalnosti, torej narodnosti in jezika vsakega naroda posebe. Ako se vstvarijo taki organi, ki morejo skrbeti za varstvo in razvijanje narodnosti in jezika vsakega naroda posebe, izvrši narodnostni princip popolnoma svojo moč. V zagotovljeni narodni enakopravnosti so avstrijskim narodom zagotovljena tudi sredstva, torej primerni organi, s katerimi je možno izvrševati zadače, ki jih naklada narodnostni princip.

No, narodi nimajo varovati sebi samo narodnosti in jezika, ampak imajo tudi druge potrebe in zadače. Narodnostni princip je v svoji čistoti bolj duševna sila, ki skrbi za obstanek narodov, za njih kulturne, duševne potrebe. Tem potrebam in zadačam je možno zadostiti s pomočjo drugih principov. Med take principe štejejo

avstrijski narodi historični in geografsko-gospodarski princip, kakor se izraža realistična stranka na Češkem; z drugimi besedami, pojedini narodi težé po tem, da bi se utrdili kot historično-politične individualitete in kot po deželah omejene gospodarske skupine.

V geografsko-gospodarskih skupinah ali v deželnih avtonomijah bi bila zavarovana bolj ali zgolj gmotna stran, bi bili zastopani materialni interesi. Ako bi se deželne avtonomije omejevale dejanski na skrb za gmotne interese, bil bi v njih v resnici zastopan poseben princip, ki bi tudi kazal v večji ali manjši popolnosti svojo silo. Ali v Avstriji združujejo v sedaj običajni deželni avtonomiji več, nego more podajati princip gmotnih interesov. V deželni avtonomiji se vtikajo tudi v šolske in drugovrstne zadeve, ki niso v tesni, pač pa jako rahli zvezi z gmotnimi interesi. Po deželnih zastopih odločujejo tudi o narodnosti in jeziku, torej po principih, ki niso samo principi gmotnih interesov. Tudi to bi ne bilo napačno, ako bi bile dežele brez pomešanega prebivalstva, ako bi ne bivalo po več narodnih odlomkov jednega in istega naroda v jedni in isti pokrajini.

Tam torej, kjer je več narodnih odlomkov v jedni in isti deželi, ne more se združevati več principov, in ako se to vendar godi, ne more narodnostni princip v jednom in istem zastopu delovati v ohranjevalnem smislu. Tu torej prestopa narodnostni princip moralno in v Avstriji tudi s pozitivnim pravom določene mu meje.

Iz tega ne sledi, da bi deželne avtonomije ne bile dobre ali tu pa tam celó primerne; samo jim ni dajati takih principov v oblast, katerih ne morejo porabljati v njih čistoti. Narodnostni princip v avstrijskih deželnih zastopih ne more izvrševati svoje zadače, da bi ohranjal in razvijal pojedine narode. V Avstriji morajo torej izločiti zadače narodnostnega principa iz področja deželnih zborov. To se mora zgoditi, naj bode v kakem deželnem zboru zastopan tudi odlomek samo jednega in istega naroda. Še le potem, ako se da v izvršbo zadač narodnostnega principa vsakemu narodu poseben juristiški organ, utegnejo pogoditi se v pojedinih deželah za združenje več principov, torej, ako hočejo tudi narodnostnega principa.

Ni torej govoriti, kakor da bi geografsko-gospodarski princip ne zadoščeval vsem narodom; ta princip, kolikor ima dejansko podstavo, zadoščuje popolnoma; samo da v Avstriji mu ne morejo pridruževati zadač narodnostnega principa, kar bi bilo tudi nasproti „geografsko-gospodarskemu“ principu dejanska contradictio in adiecto. Geografsko-gospodarski princip ali deželna avtonomija, ako se zdi primerna, ima popolno moč, izvrševati to, kar se tu naklada že po pomenu besed. Ravno izraz „geografsko-gospodarski princip“ je srečno izumljen, da se narodi toliko laže ubranijo preenzijam deželnih zastopov, ki si prisvajajo oblast, dolo-

čevati tudi v zadevah manjšin drugih narodnostij kot narodnostij,

Smešno je torej slišati nemškoliberalno stranko, ko trdi, da umetna večina deželnega zbora moravskega, sestavljena iz njenih članov, ima moralno moč v sebi, pravično določevati v narodnih zadevah za češko-slovansko večino probivalstva iste moravske pokrajine, v tem ko zahteva popolno ločenje nemške manjšine od češke večine v češkem kraljestvu. Nobena, ne manjšina, ne večina deželnih zastopov ne more pravično rabiti narodnostni princip nasproti večini ali manjšini druge narodnosti, in kar velja za Nemce na Češkem ali Italijane na Tirolskem, velja tudi za slovanske odlomke, zastopane po mešanih deželah. Narodnostni princip zahteva ločitev narodnostnih interesov iz deželnih zastopov in vstvarjenje narodnih zastopov, ločene za vsak narod; potem bodo utegnili tudi sedanji deželni zbori opravljati svoja opravila, katere jim naklada geografsko-gospodarski princip.

„Zgodovinski princip“, ki hoče utrditi zgodovinsko-politične individualitete, združuje pa po še več zadač, nego samo geografsko gospodarski princip; to pomnožuje razloge, da se loči narodnostni princip iz njih, ako ima taka individualiteta obsezati odlomke več narodov. Nikdo ne bo več veroval madjarski gospodovalni stranki, da bo ona izvrševala narodnostni princip v pravičnem smislu nasproti drugim narodom; in česar se ne veruje Madjarom, ne bode se verovalo tudi drugim gospodovalnim narodom.

Zgodovinski princip ima svoja pravo in bo gotovo kazal svojo moč; ali poprej se mora odreči zadačam, katere morejo izvrševati jedino drugi principi. Narodnostni princip se torej nikdar ne sme pridruževati zgodovinskemu principu tam, kjer ima biti več narodnih odlomkov v isti zgodovinsko-politiški individualiteti.

Po vsem tem imajo prav oni, ki hočejo, da se izvrši najprej narodna enakopravnost na podstavi posebnih jurističnih organov za vsak narod; potem še le je možno uspešno težati po izvršbi zgodovinskih državnih prav ali po povečanju deželnih avtonomij. Če tudi se n. pr. Nemci protivijo sedaj češkemu pravu, utegne „geografsko-gospodarski princip“ sprijazniti tudi njih, in konečno utegnejo še težati skupno s Čehi po izvršbi češkega zgodovinskega državnega prava, kedar bodo videli izvršeno narodno enakopravnost v nacionalno-avtonomnem smislu. Po tej izvršbi bi itak ne mogli nikjer več porabljati narodnostnega principa v agresivnem, tujčevalnem smislu.

Vidi se po takem, da vsak princip je sebi zadosten, ako ga ne postavljajo tje, kamor ne spada. Vsak tu omenjenih principov utegne dobiti moč za vse narode avstrijske in konečno tudi avstro-ogerske, ako se vstvarijo za vsak princip primerni organi, ne pa taki, kakoršni so sedaj v obliki deželnih zborov in duvalizma. Duvalizem izvablja moč narodnostnega principa na korist

gospod ovalnim narodom, strankam in frakcijam v še večji meri, nego se to more vršiti potom deželni zborov. Duvalizem je najprikladniša oblika, da se zlorabi narodnostni princip, ko namerja nemško-liberalna stranka potujčiti cislitavske narode, kakor tujči madjarska gospodovalna stranka nemadjarske narode na Ogerskem.

Nacijonalna država more združevati vse principe, ki so potrebni in primerni za napredek in blagor jedne in iste narodnosti, ki sestavlja sama državo. V Avstro-Ogerski pa je več narodov; torej je treba tu jeden princip, to je, narodnostni princip ločiti, izločiti, pa podeliti njegovo oblast organom, ki se vstvari za vsak narod po

sebe. Narodnostni princip sili, da se ne da nobenemu narodu oblast, da bi s tem principom gospodoval nad drugimi narodi. Dokler se bodo razni nepoklicani organi vsiljevali rabiti ta princip na razne narode, ne doseže se zadovoljnost med njimi, a tudi vsak nov program ostane nepolen. Ako se pa narodnostni princip odloči iz zadač, ki jih opravljajo sedaj razni zastopi in organi, bo lažje vstvariti, oziroma spremeniti oblike sedanje uprave avstro-ogerskih narodnostij. Principi vstvarjajo, pa se tudi množijo nad strankami, ako teh principov ne rabijo pravilno in prav.

O kritiki dr. Mahniča.

III.

K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

Dr. Mahnič sumniči v našem „Slovanskem Svetu“ v odlomkih sporočeno brošuro, kakor je bilo razpravljeno zgorej¹⁾ pod I. in II., razširjanja vstočnega razkola in protestantizma, ker misli po lastni njemu logiki, da je dovoljeno kumulovanje ali združenje teh sumničenj, ki vsekakor izključujeta druga drugo, in ker, ko nima stvarnih razlogov, ne more ugrešati grdega pristnolatinizatorskega orožja sumničenja. Zatorej nikakor ni čudno, ako nas skuša na pag. 63. svojega „Rimskega katolika“ od leta 1888. postavljati kot „malikovalce narodnostne ideje“, torej kot razširjevalce golega poganstva ali neverstva

Poslednje sumničenje se pač čudno podaje iz ust latinizatorja, ki noče, da bi cerkev veljala kot mati vseh narodov, ampak kot izključna gojiteljica latinske narodnosti in jezika; tudi je isto sumničenje, celó ne gledé nato, ako možno, še absurdniše od obeh drugih sumničenj. Ali ono je pravo jedro sumničenj iz dosledno tudi jedro bistveno iz istih sumničenj sestavljajoče se skupne nasprotniške kritike, zlasti ko je ta kritika določena, podpirati v katoliški cerkvi izključno gospodstvo latinskega življa, ko stremi, vsakatero nacijonalno gibanje nelatinskih elementov postavljati kot atentat na bistvo katolicizma, in, vodjena od tega stremljenja, ne pomišlja se ta kritika z naše strani za slovansko narodnost, in jezik zahtevano enakopravnost, žigosati celó kot povrat v poganstvo.²⁾

¹⁾ Glej „Slovanski Svet“ l. 1889. od 9. št. in l. 1890. od 1. št. naprej.

²⁾ To se ve, da vidimo mi v tem samo kopijo, ali pravilniše, prenesenje na cerkveno polje one spletke, katera se takó pogostoma porablja nasproti nam v državnem življenju.

Tudi Madjari, Nemci, Poljaki in Italijani, s kratka vsi narodi našega cesarstva, ki so največ storili in še delajo v stvari nacijonalnega šovinizma, vendar smatrajo vsako narodno gibanje

Da imamo tu dejanski opraviti z jedrom kritike, kaže brezdvombeno tudi z nasprotniške strani do nas obrneni poziv, ki završuje kritiko, in ki je čitati na pag. 295. „Rimskega katolika“ od 1889. Ta poziv podamo tukaj doslovno, ne da bi spreminjali v njem rabljenih izrazov, ki so nedostojni dostojnost poštrevajočega človeka; tudi ti izrazi osvetljujejo strastno nasprotniško bojevanje, in našim sorojakom utegne le koristiti, ako vsestranski spoznavajo latinizatorje ob raznih prilikah. Poziv do nas se glasi:

„... pozivljemo vas, da enkrat na podlagi zgodovinskih podatkov dokažete, da so res Slovenci prvotno obhajali službo božjo v narodnem jeziku. Dokler se vam to ne posreči, *vas bomo imeli za nepošteno, podhujškovavce, ki drugega ne namerjajo, kakor Slovence zbegavati, jih odvracati od sv. cerkve in njih škofov ter vzgajati za verski odpad.* Dr. Mahnič.“

Ta poziv je pač jasen dovolj, da bi torej zadostili istemu in vsestranski osvetili naše ne manj, nego nasprotniško stališče: nočemo še le preiskovati, zakaj je opustil naš častiti gospod nasprotnik, vsaj po svojem običajnem načinu z navideznimi razlogi zgodovinsko dejstvo, katero on taji; temuč hočemo v naslednjem s pomočjo svetega pisma in cerkvenega sporočila v obče, kakor tudi drugih neizpodbojnih zgodovinskih virov podati dokaz, da:

pri Slovanih in Romunih največim zločinom proti državi, ker se identifikujejo s to državo, torej podkladaajo njej tendencije, ki so obrnene na raznarodovanje Slovanov in Romuncev.

Tudi v nacijonalnem šovinizmu odlikujoči se narodi našega cesarstva poslužujejo se v rezko izslikovanje pogubnih posledic celó najopravičenejšega gibanja pri Slovanih in Romuncih običajno hlepilcev (Streber) med renegati. Grünwaldi pri Madjarih, Blago-tinški pl. Kaiserfeld pri Nemcih, Ziblikewicz in Jan Dobrzanski pri Poljaki, kakor tudi Oberdanki pri Italijanih morajo pomagati, da ne pridejo njih gospodje in pokrovitelji v nevarnost, osmešiti se z največjo nedoslednostjo, ki se dá misliti, in da bi jih zaničevali zaradi denuncijacij, katere izvijajo iz trte.

1) v cerkvi Kristovi ne pristaje nobenemu narodu, torej nobeni narodnosti in jeziku kaka prednost, temveč imajo v njej vsi narodi pravo na enakopravnost; da so torej

2) že apostoli, četudi prek in prek sinovi izraelski, pri reševanju svoje vzvišene zadače, vse narode privedi k dušnemu zveličanju, z božjim naukom združljive nazore, običaje in šege, s kratka njih narodnost in jezik varovali proti vsakateremu oškodovanju ali zanemarjanju, torej med vernimi Hebrejci in Nehebrejci udomačili celó bistvene obredne razlike.

3) Da sledeč temu zgledu, cerkvena oblast se ni pomišljala po meri potrebe tudi med vernimi Nehebrejci uvažati obredne razlike, oziroma odobrovati in varovati proti vsakemu neopravičenemu napadu, kakor to brezdvombeno dokazujeta zgodovinski razvoj, kakor tudi dejanski obstoj različnih narodnih cerkvenih obredov, sosebno rimskega in grškoslovanskega, katera nas zanimata najpoprej.

4) Da po takem celó uvažanje posebnih cerkvenih obredov nikakor ni izključeno tudi v bodoče, toliko bolj torej zasluži stremljenje ali težanje našega naroda po reaktiviranju pri njem najlegitimniše po svetih slovanskih apostolih uvedenega grškoslovanskega obreda, da se to poštevajo, zlasti ko se more nadejati ta narod, da se odtegne jedino s tem najočitniši nevarnosti raznarodovanja.

K 1) Iz nekoliko mest svetega pisma novega testamenta razvidno nadčisljanje izraelskih potomcev, katero poudarja tudi apostol Pavel v svojem listu do Rimljanov,¹⁾ kaže se kot naravna posledica v IX. poglavju istega lista razpravljenih okoliščin; vendar je bila ta prednost jedino v tem, da je bilo besedo Božjo oznanjevati najprej Židom in potem poganom. Ta samo mimogredé hebrejskemu narodu podeljena prednost je torej prenehala biti že za časa apostolov,²⁾ torej je tukaj ni poštovati dalje.

Nadaljnja, in sicer, kakor priznavamo, stalna prednost ne samo hebrejščine, ampak tudi grščine je v tem, da poznamo izvirnik svetih knjig starega zakona jedino v hebrejščini, knjige novega zakona pa jedino v grščini; torej pri nastajajočih dvomih se nam je zatekati k hebrejščini, odnosno h grščini. Ta prednost pa se je takisto porodila, kakor naravno, iz razmer, sosebno iz okoliščin, da so imele knjige starega zakona veljavo le med izvoljenim ljudstvom, dà, poštევale so se kot njegova izključna narodna svetinja; knjige novega zakona pa so že v pogledu na kar najmožniše naglo razširjanje svoje vsebine mogle pisati jedino v grškem jeziku, ki je pravom slovel kot svetovni jezik tedanjega časa.³⁾ Zatorej tudi

¹⁾ Rom. I: 16 „Božja moč je namreč v zveličanje vsakemu, kateri veruje, najprej Židu, in tedaj tudi Grku.“ Podobno zaslediš tudi v dejanjih apostolskih. (Act. XIII: 46.)

²⁾ Rom. X: 12, 13. „Kajti med Židom in paganom ni razločka, ker jeden je Gospod vseh, bogat za vse, ki ga časté. Kajti vsak, ki kliče ime Gospodovo bo zveličan.“

³⁾ Kakor znano, so celó v oni čas nad svetom gospodovali Rimljani s posebno gorečnostjo učili se grškega jezika in so pogostoma završevali svojo izomiko v Grški, da bi si prisvojili grško

ta prednost, ki prav za prav ni bila podeljena omenjenima obema narodoma, ampak je bila obuslabljena (pogojena jedino po svojstvu, dobi in krajnih razmerah), nikakor ne govori proti enakemu pravu vseh narodov.

O tem nas poučuje sveto pismo novega zakona najživeje. Že do apostolov obrnena beseda Kristove „Iдите in učite vse narode in krstite jih,“¹⁾ izražajo enakopravnost vseh narodov v cerkvi takisto, kakor na že zgorej navedenem mestu Rom. X: 12, 13, katero odreka Židom vsako predpravo pred pogani. Poudarjanje te enakopravnosti se v ostalem vleče jednako rudeči niti po knjigah nove zaveze; kajti številna mesta istih knjig, v katerih se kristijani brez razlike svoje narodnosti in jezika imenujejo svetniki, izvoljenci, poklicani, omiloščeni, izražajo to enakopravnost. Isto velja o teh mestih, na katerih se poštევajo vsi kristijani brez razlike njih pokolenja kot hram Božji ali pa kot členi telesa Kristovega.²⁾

S posebno preciznostjo izraža v cerkvi vsem narodom in ljudskim slojem pristajajočo enakopravnost apostol Pavel v listu do Galačanov III: 28 takó-le: „Tukaj ni Žid, ne pogan; tukaj ni rab (suženj), ne prost; ne možak, ne ženska; kajti vi vsi ste jedno v Kristu Jezusu.“ In isto ponavlja sveti Pavel v listu do Kološanov III: 11 z, ako možno, še živiejimi besedami: „Kjer ni pogana, ne Žida, ne obrezanega, ne neobrezanega, ne moštranca, ne Skita, ne sužnjega, ne prostega, ampak v vseh Krist.“

Po takem je tudi cerkev pripoznala od nekaj enakopravnimi vse narodnosti in jezike in takó tudi ravnala z njimi, kakor se to pokaže tudi iz neštevilnih dejstev, katera bo navesti bolj spodej. Tukaj utegne zadoščevati, da pokažemo na najnovejše dotične enunciacije cerkvene oblasti, sosebno na specijalno nas zadevajoči kolektivni pastirski list avstrijskega katoliškega episkopata od leta 1866. Ta list spoznava izrecno različne narode zemlje kot enakopravne člene ali otroke jedne rodbine ter naravnost odreka katoliški duh onim, ki prezirajo to resnico ali se zagrešajo proti njej s svojim dejanjem in ravnanjem, ker, kakor je opomnila že lani Salzburška „Katholische Kirchenzeitung“, isti se pregrešujejo proti prдавnemu krščanskemu zakonu, ki se glasi: „Česar nočete, da vam storijo drugi, ne delajte tudi vi njim.“

Latinizatorji pa se pregrešujejo proti temu zakonu, ko nastopajo proti enakopravnosti slovanskega življa z latinskim življem, tem bolj, ko, kakor je razvideti iz nasprotniške kritike, hočejo v narodnem boju, ki se je

naobrazilo. V obče so bili Rimljani izvirni jedino v državni in vojni umetnosti; njih ostali duševni proizvodi pa so se pokazali kot bolj ali manj posrečene kopije grškega duha.

¹⁾ Matth. XXVIII: 19. Isto nam je razvidno tudi z drugih mest svetega pisma (Act. IX: 25; Rom. I: 4, 5; Col. I: 23).

²⁾ I Cor. III: 16, 22, VI: 15, 16, 17; II Cor. VI: 16; Ephes. I: 22, 23; IV: 13, 16; Col. I: 24; II: 19.

vnel pri nas med avtohtonim slovanskim življem, kateri je v večini, in priseljenim latinskim življem, kateri je v manjšini, cerkev zlorabiti v namen, da bi pridobili zmago latinskemu življu, oziroma da bi pospeševali raznarodovanje Slovanov, katero latinski živelj že dolgo izvršuje z vsemi sredstvi, ki se dajo misliti. Ta namerjana zloraba je bila vedno prepovedana; in je v najnovejši čas tudi po Nj. Svetosti, enakopravnost vseh narodov poštevaločem, vladajočem papežu Leonu XIII. v encikliki od 10. januarja osramočena z naslednjimi besedami: „Ecclesiam trahere ad partes, aut omnino adintricem velle ad eos, quibuscum contenditur, superandos, hominum est religione intemperanter abutentium.“

Ta v svetem pismu tolikero naglašana in po cerkveni oblasti vsekdar varovana enakopravnost vseh narodov, torej vseh narodnostij in jezikov, spada torej strogo mišljeno, v področje božjega prava (ius divinum), in po takem more o pravu z jedne strani narodov, da si izprosijo isto enakopravnost, z druge strani pa o pravu cerkvene oblasti, da usliši tako prošnjo, dvomiti jedino latinizator iz vrste dr. Mahniča, kateri, kakor smo videli zgorej, ne pomišlja se pritrditi v to, češ, da bi bilo dovoljeno potresati na božjem pravu, dà, ne pomišlja se to celó utemeljévatí po svojstvenem njemu načinu.¹⁾

(Dalje pride.)

¹⁾ „Slovanski Svet“ št. 8. in 9. pag. 122. sq., od leta 1890.

Emigracija v Rusiji.

Iz Rusije, 15. novembra.

V Poljski vrše se čudne reči. Po poljskih listih švigajo tam povsod neki tajni ali skrivni agenti, kateri so si neki postavili za nalogo spraviti s časom domači ljud za morje v Brazilijo, kjer jim obetajo zlato bodočnost. Po poljskih listih zagovorili se o tej stvari tudi ruski novinarji. Takó na primer Petrograjsko „Nov. Vr.“ v svoji št. 5257. govori o poljski emigraciji na vseh svojih štirih straneh: ima uvodni članek, v katerem se presoja razni vzroki tega nenavadnega fenomena; ima dopis iz Varšave, v katerem se pripovedujejo reči, od kojih mogli bi komu vstajati lasi; priobčuje po raznih novinah, poljskih i ruskih, mnogo zanimivih dat, med kojimi je jedna taka-le: Iz Belostoka prišla je tropa preseljencev v Varšavo, kjer jo je policija na privislanskem kolodvoru zasačila v ta hip, ko je vlak že dvigal se k odhodu . . .

Iz vseh teh poročil je razvidno naslednje: 1) Po vsej Poljši, Ruski i Avstrijski, razsejana je tajna agencija, katera nabira uboge, kratkovidne kmete za njih poslednje groše; razdava jim od raznih daljnjih, navadno portugalskih firem karte na pot v Ameriko. 2) Ker so agenti samo Židje ali pa Nhmci, kateri vse to delajo skrito i se boje oblasti, namen te agitacije seveda ne more biti pošten in blag za slovansko naseljenje. 3) Menda se ne motijo ti politiki, kateri vidijo v teh rovarijah košček znanega „kulturkampf-a“; pravijo namreč, da si na ta način židovsko-nemški element čisti slovanska tla, ker bodo veliki posestniki primorani najemati nemške delavce, ker poljskih in ruskih ne bo.²⁾

V avstrijski Poljši se ta tragikomedija že davno vrši, i sicer naj bolj na račun ruskega naseljenja, a v

Ogerski — slovaškega revštva. Da avstrijska vlada ni postopala v tej zadevi tako, kakor bi morala postopati, v prid državi in na korist slovanskega prebivalstva, je vsakemu znano, kdur se peča s tekočimi dogodki. Kaj pa poreče naša ruska vlada na te homatije, pokaže skoro bodočnost. Kakor je verjetno, ne bode postopala jednako z avstrijsko; vsaj epizod z belostoškimi preseljenci potrjuje naše mnenje. I naša vlada tudi ne more i ne sme inače postopati, nego je izjavila prve primere, da bi potegnila se za interese slovanskega življa. Proti nemško-židovskemu podkupu morala je naj prej pokazati svoje zobe državna ohrana, da si tudi samo v podobi policije; kajti drugih mer menda ni imela v svoji torbi, kar se ve da ne svedoči o posebni daljnoglednosti deželskih administrativnih sil. Pa če smo počakali, da so tudi nas udarili po plečih nemško-poljski zlodeji s svojimi srebrniki, vsaj zdaj še menda ne bo prepozno pomisliti, kakó bi neki ugonobili to novo pošast, razdvignivšo najnevarnejšo past, žrelo podkupa, srebra, zlata, vse požirajočega Moloha. Sredstva, s katerimi se more Rusija upreti takim rovarijam, so raznotera i možna, iz teh mi danes pokažemo samo na jedno, morebiti najsrečnejše, kakoršnega zapadne države sploh, posebno pa sosedna nam Avstrija nima i ga tudi nikoli imeti ne more. Pomislite, da bi bila zares nujnost razrediti prebivalstvo evropske Rusije, kar pa se ve da do zdaj še ni bilo i še tudi ne bo skoro, dasi protivodržavna propaganda vedno trobenta o tej nujnosti. Mislite li, da bi jej bilo težavno to storiti? Pač ne! Poglejte na karto i uvidite, kakó obširna je v primeru z evropsko Rusijo azijska ali sibirski, ne ledena i bezplodna, a zmerna i rodovita! Ne bomo goloslovni, vzemimo za primer Akmolinsko okrajno, o kateri je nedavno priobčilo „Nov.“ Vr.“ množino oficijalnih dat v podobi celega reda števil; a številka je bila i ostane v podobnih slučajih najgorši dokaz.

¹⁾ Kakor smo izrazili v 21. št. „Sl. Sveta“ svojo slutnjo, utegne biti v agitaciji politična namera, ki bi olehčala zmage — v slučaju vojne.
Op uredn.

Še leta 1887. je bila obrazovana posebna zemljemerna komisija, katera je preprogala ves rečeni kraj, koji znaša 9903.9 □ geografičnih milj, ali 479.200 □ vrst, ali 49,916.687 □ desetini. *To prostranstvo, ta prostor precej presega današnja Germanijo, je tudi večji, nego sedanja Francija ali pa Anglija z vsemi svojimi evropskimi zemljami. Sam Akmolinski ujezd ali okraj previša (preseza) vso evropsko Turčijo.* Od vse te zemlje moramo vzeti 25.465 □ vrst, katere slišijo kozakom, kmečkim i meščanskim društvom, občinam ali zadrugam; moramo odšteti še 70.000 □ vrst Голодной степи (lačne pustine) in še $\frac{1}{4}$ vsega prostora kot neprigodnega za obdelovanje. Vsa druga zemlja namreč 29,979.320 □ desetini sestavlja lastnino Kirgizov, glavnega prebivalstva te obširne okrajne, katero broji 334.828 duš obojnega spola, ali 66.889 posamičnih družin — kibitek. Torej spada na dušo 89.54 □ desetini, ali 448.2 □ desetini na kibitko ali jurto, kar pomeni sobo.

Vse živine¹⁾ imajo Kirgizi 1,946.289 glav, torej na jedno glavo 15.4 □ desetini. Po preiskavah g. Slovcova, kateri je leta 1878. popotoval v teh krajih, treba je na jedno glavo 8 □ desetini, torej na vso Kirgiško živino 15,570.312 □ desetini. Ostanek svobodne ali proste zemlje je torej 14,409.008 □ desetini.

Pa poseben vladni odbor je preračunal, da je na jedno živinsko glavo treba 10 □ desetini i 4 □ sežnje zemlje. Po tem računu torej gre na vso živino 19,466.134 □ desetini, ostaje torej svobodne zemlje 10,513.186 □ desetini.

V najnovejši dobi je še tretja pozemeljna komisija predstavila generalnemu gubernatorju tak proračun: V podrobnem popisu kraja g. Slovcova je med drugim rečeno tudi to-le: Jedni živinski glavi je na dan potrebno $\frac{1}{27}$ □ desetini zemlje, torej na celo leto 13.5 □ desetini. Goved brojijo Kirgizi 756.775, ovec pa i koz 1,189.514. 8 ovec ali koz ravnja se (je jednako) jednemu govedu.

¹⁾ Kirgizi so nomadi ali kočevniki (kočovalci). Torej njih glavno bogastvo je vselej živina, goveja, ovčja, kozja i. t. d.

Idem.

Torej bo goved 905.465. Po prejšnjem je torej nujno zemlje na vsa goveda 12,223.780 desetini, a svobodne zemlje ostaje 17,755.540 desetini.

Recimo, da se živina Kirgizov skoro udvoji. Tedaj bo treba na njo zemlje 24,447.560 □ desetini, svobodne zemlje pa vendar še ostane 5,531.760 □ desetini.

Če bi torej računali na človeka dvakrat toliko zemlje, kolikor so je dajali tedaj, ko so oprostili zemlje delski ljud izpod jarma gosposkega, okolo 7 □ desetini, moglo bi še torej sama v Akmolinski okrajini poseliti se 800.000 ljudij!

Teh številčk bo pač vsakema dovolj, kdor hoče i more razumeti, kje je sreča, kje je sila, kje je mogočnost v bodočnosti zares bezpredelne, velikanske Rusije. Daj jej Bog pač več umnih i marljivih rok, zemlje jej pač ne zmanjka skoro, da bi jih ne mogla krmiti, kakor je to na vsem zapadu. Hinc illae lacrimae . . .

„Praviteljstv Věstn.“ pa je nedavno priobčil o vinodelju naslednje poročilo: Po najnovejših zavajah ministerstva državnega imetja je v Rusiji vinogradov 170.000 □ desetini, katere dajajo vsako leto 20 milijonov veder vina. Te številke delijo se po raznih mestih vinodelja tako: Na Kavkazu je vinogradov nad 100.00 □ desetini, na kojih se dobiva vina okolo 11 milijonov veder. V gubernijah Bessarabski, Hersonski i Podolski je vinogradov okolo 60.000 □ desetini, na kojih se prideluje vina blizo 6 milijonov veder. V Krimu je 4.800 □ desetini vinogradne zemlje, katere dajajo milijon veder vina. V Berdjanskem i Melitopoljskem ujezdih, v Jekaterinoslavski guberniji, v okrajni Vojska Donskega, v Astrahanski guberniji, v Uralski okrajni i v Turkestanu vinogradi zavzemajo prostranstvo 2.800 □ desetini, a vina v teh krajih dobivajo malone 500.000 veder. Vse zemlje pa, katera je prigodna za vinogradjo, je okolo 5 milijonov □ desetini.

Tudi v carici vodki morebiti nekdanj porečje Hic transit gloria mundi . . . pa kedaj? . . . Po mojem, še ne skoro.

Božidar Tvorcov.

Bratje med soboj.

(Konec.)

Za Slavjane ima Rusija značenje le kot slavjanska država. Kedar preneha biti slavjanska država, se postavi na izključno pravoslavno stališče, tedaj bode ona v naših očeh imela ravno tako veljavo, kot Gracija ali Rumunija ali vsaka druga neslavjanska država pravoslavnega veroizpovedanja.

Skrb o tem, da bi utrdila „turecke Slavjane“ v njih pravoslavju, naj bi Rusija ostavila čisto na strani tudi zanaprej, kakor do zdaj, dokler imamo v Rusiji toliko in toliko tisoč ruskih sektantov; in dokler ruski temni narod leze v te sekte, no ne le v te, nego celo v

nemške stundiste, menonite in herrenhuterje, se pač ne dá misliti, da bi bil ta temni ljud posebno „utveržen“ v pravoslavju. Taka učenja g. Spectatorja napominjajo nam nehoté svetopisemskega farizeja: „Mi smo trdni v pravoslavju, „turecki Slavjane“ pa so slabi!“ To pač napominja one vrste ljudij, ki se pri vsakem neudobnem in udobnem slučaju Slovencem izobrazujejo kot monopoliti čiste, prave in trdne vere.

Nihče ne dvomi o tem, da bi bilo ne le za Slavjanstvo, nego tudi za Cerkev Kristovo velikanskega pomena, da izpovedujejo vsi Slavjani jednako vero. No dokler bode

veroizpovedanje služilo kot sredstvo politike, ali boljše rečeno, dokler bode politika absorbovala vero, do teh dob o tem ni misliti. Pravoslavni ne sprejemajo katolicizma, katoliki ne pravoslavja, in tudi o zjedinenju vstočne Cerkve z zapadno ne more biti razgovora, dasi jedna na drugo smotri kot na shizmatično, a ne here-tično. Zjedinenje zapadne Cerkve z vstočno se teoretično, ali bolje rečeno, farizejski želi, no v praksi stavi jo temu zjedinenju vse možne ovire ravno tisti, ki bi kot služitelji vere o tem najbolj imeli skrbeti. Cerkvena lite-ratura zapadne in vstočne cerkve, za katero vestno sledim, dokazuje, da se mi ne more očitati pristrastja, ako trdim, da tri četvrti zaprek temu zjedinenju sta-vijo katoliki latinizatorske in jezuitske stranke, jedna četrt pa pripada pravoslavnim.

G. Spectator želi, da bi nepravoslavni Slavjani sprejeli pravoslavje. Pogledimo, ali se ta njega želja v praksi dá izpolniti ali ne, in ali je nje izpolnjenje zares potrebno Slavjanstvu.

Prehod iz jednega veroizpovedanja v drugo, celo v tako, ki ni bistveno različno od prvega, more imeti le tri naslednje motive: a) religiozno prepričanje, b) materialni interes, c) religiozni indiferentizem.

Ali se dá misliti, da bi vsa masa kakega slavjan-skega plemena, kamo li vsa masa vseh slavjanskih ne-pravoslavni narodov mogla imeti kateri si bodi iz teh treh motivov? Ni možno predpolagati, da bi se vsa masa ali sama prepričala, ali da bi jo kdo drugi prepričal; prehod v drugo veroizpovedanje pa, ki bi imel za motiv materialni interes ali religiozni indiferentizem, prinesel bi ne le Slavjanstvu, no i novemu veroizpovedanju več škode, nego koristi, kajti ta dva motiva nista npravstvena. Misliti torej o prehodu v pravoslavje katoliških ali lute-ranskih Slavjanov en masse je najčistejši absurd, ki se more zaroditi le v glavah, kakor jo ima g. Spectator ali oni, ki so pred dvema letoma izvestno Poddrago hoteli raznesti v puh in prah.

Vsak slavjanski narod ima svoje voditelje in učitelje, katere sluša. Ti pa vrlo dobro znajo, da katoli-cizem in pravoslavje rusko v odnošenju drug k drugemu stojita le v shizmi, ne pa v hereziji. Raznica (raz-lika) med tema dvema pojmom je bistvena. Tako ime-novani unijati, ki se pa sami imenujejo tudi pravo-slavne, imajo z ruskimi in drugimi nezjedinjenimi pravo-slavnimi jednak simbol vere, t. j. brez „filioque“, jednak obred, t. j. grški in jednako oženjeno duhovenstvo.

Pravoslavje sledovateljno je Slavjanu simpatično ne z religiozne točke zrenja, nego z narodne, kot cerkev, ki ima obred in bogoslužbeni jezik njega predkov, kot cerkev, katere se ni pritaknil gnjili duh romanstva in germanstva, z jedno besedo kot narodna cerkev.

No pravico do grškega obreda in do slavjanskega jezika v božjej službi imamo tudi drugi Slavjani. Ta pra-

vica naša je zgodovinska; ona nam do zdaj ni odvzeta. Ona se le ne izvršuje zaradi nekaterih faktorjev, ki držé sveto rimsko stolico v žalostnem podčinjenju, da se mora ona v svojem uniženju ozirati bolj na interes teh fak-torjev, nego na korist svojo in svojih vernih.

Jedni iz teh faktorjev, Židje in Nemci katoliške in Lutrove vere — vsejedno! — mečejo grom in strele nebesne na nas, ko zjavljamo to pravico, ravno tako kakor to delajo vselej, naj napominjamo v kakoršnej si bodi narodnej pravici ali želji. Unisono z njimi pojejo naši slovenski — sit venia verbo — latinizatorji. Cilj teh in onih je jeden: ne dati duška narodnej ideji slo-venskej in slavjanskej. Resnica je le ta, da prve vrste vragovi našega naroda vidijo v stremljenju našem k cirilometodijevskej cerkvi korak bliže k zjedinenju Slav-janstva in k Rusiji, in to govore naravnost: naši latiniza-torji pa gredo še dalje; razen bojazni, da bi se Slovenstvo in Slavjanstvo ne okrepilo, govore oni še, da je kato-liška „vera v nevarnosti“, da mi naprvo sprejmemo unijo, potem pa se naravnost vržemo v objetje ruskemu pravo-slavju.

V resnici aureol, ki obdaja v naših očeh pravo-slavje kot narodno slavjansko Cerkev, mora takoj iz gi-nuti, ko dobomo sami cerkev z ravno takim obredom in ravno tistim jezikom, kot Rusi ali Srbi. To, in jedino to nam je potrebno, kajti le to ima značenje v narodnem obziru. Dogmat „filioque“ in primat z narodnim vprašanjem nimata nobene zveze, poslednji le v takem slu-čaju, ko bi se postavil v falango naših protivnikov.

Mi vidimo, da hrvaški in gališki unijati v pravo-slavje ne prehajajo, da-si živé poleg pravoslavni in sredi njih: še bolj nagledno pa vidimo to v Črnejgori, kjer se ima cela eparhija katoliška z cirilometodijevsko cerkvijo. To poslednje nam jasno dokazuje, da rimska stolica ob unijatih nima takih slabih pojmov, kot slo-venski latinizatorji. Da, nimajo jih tudi oni ne, no za njih cilje in namene je dober vsak argument in dovolj čisto vsako sredstvo, naj ima kakoršnokoli ime. Ko bi kdaj Slav-jani sklenili sprejeti pravoslavje, t. j. odtrgati se od Rima, to jih od tega koraka gotovo ne udrži latinski obred in jezik, no ponajveč žandarmski bajoneti in temnica. No k čemu bi bili taki katoliki Rimu? Vedi, v verskem oziru gotovo nima nobenega pomena nazvanje kato-lika, no vprašanje je, ali je on v duši katolik, ali ne. V očeh cerkve taki katoliki gotovo nobene cene nimajo; ceno morejo imeti le kot contribuens plebs: ovca je le ovca in volna garjeve ovce je tudi volna. In samoljubje pastirja gleda mnogokrat, koliko ima ovac, ne pa kake so, žalibog!

Kako umišljeno laž predstavlja iz sebe bojazen, da unija popelje v nezjedinjeno z Rimom pravoslavje, do-kazuje pa poleg omenjenih faktov še ta, da latinizatorji slovenski sami neprenehoma pišejo o tem, kako rusko praviteljstvo preganja in muči unijate, da bi jih sklo-

nilo k pravoslavju, in vendar ničesar ne more doseči, in ravno ti zavezniki Židov in nemških ateistov sami trdijo, da je unijate zapadnega kraja pred 50 leti v pravoslavje gnalo rusko praviteljstvo, in kako da ti unijati še zdaj ne hoté hoditi v pravoslavno cerkev! Tako se ti možje v svojej laži lové na vsakem koraku, ker v svojej slepej strasti stavijo si sami past, ne da bi tega slutili. Konec vsega tega pa bode ta, da bode „vera“ čedalje bolj „pešala“, kajti vera, ki nima za podstavo ljubezni, ni vredna nič, „ko bi prav gore predstavljali“ oni, ki do hriposti kričé, da je „vera v nevarnosti“, in ko bi prav govorili, ne svoj neotesani, izvoščičji jezik, no vse „človeške in angeljske jezike.“

Toliko g. Spectatorju v pouk, da bode znal, da ne pravoslavna Rusija nam je draga, nego slavjanska Rusija. Dokler ostane taka, črpali bodemo svojo npravstveno silo v njej. Nam so dragi vsi Slavjani brez izključenja kot Slavjani, v tem sestoji naš pravoslavizem, a ne v sovraštvu k Nemcem. Kedar se Nemci ne bodo protivili našim pravicam, bodo nam dobri sosede, in živeli bodemo v miru z njimi; bratje pa so nam bili, so in bodo le Slavjani.

Roščin.

Opomnja uredništva. Iz tu podanega spisa našega č. g. sotrudnika smo zvedeli, da je tu pa tam kak Rus, ki izvaja s pravim pesimizmom posledice gledé na bodočnost zapadnih in južnih Slavjanov, v tem ko dé ravno g. Roščinu ta pesimizem jako hudó, ker želi, da bi se ne uresničil. Oba, g. Spectator, kakor g. Roščin želita neruskim Slavjanom dobro, samo da jeden ima male nade, drugi pa mnogo. Roščinu, ki pozna napore in mišljenja zapadnih slavjanskih rodoljubov in dejateljev, je hudó, da ne dela g. Spectator razločka med Slavjani ter da ne pohvali jednih, ko graja druge. Vsled tega je naš g. sotrudnik jako oster v svoji sodbi proti Spectatorju, in mi pristavljamo, da so poslednjemu tudi

na Ruskem samem zamerili ter ga zavrnil. Ravno to pokaže, da ruski narod ni takó pesimističen gledé na zapadne in južne Slavjane. On sicer ne pošteva in ne opazuje v toliki meri Slavjanov zunaj Rusije, kakor bi želeli ti; ali pomisliti je, da ruski narod se je začel tudi sam še le probujati; nakrat so mu nastale ogromne zadače, in naj si dela sedaj še v tolikih merah in še toliko intenzivno, kakor raznovrstno, do velikih in širskih mas prodira delovanje in vpliv le polagoma. Saj še mase malih slavjanskih narodičev tavajo tu in tam v preveliki nevednosti in nezavesti; kaj čuda, da imajo ruski dejatelji mnogo, mnogo več opravka, da dosežejo na velikem to, kar doseza inteligencija malih slavjanskih narodov na malem v majhnem obsegu. Ako so mnogi ruski opazovalci gibanja neruskih Slavjanov pesimistični ravno v sedanjo dobo, tudi ni čudo. Oni vidijo, da se med temi Slavjani mnogo piše in govori, stori pa le malo; zapadni Slavjani sami priznavajo, da so pod vplivom zapadne kulture; kar se dostaje pa Bolgarov, njih naobraženi del pač ne vzbuja nade polnih mislij, in dasi se je na Srbskem spreobrnilo vsaj sedaj na bolje, v nemajoči se drepiri med Bolgari in Srbi zastran Makedonije tudi ne razveseljujejo pravih Rusov in Slavjanov v obče. Po vsem tem je ruski narod zares velikodušen, ko ni v večji meri pesimističen zastran zapadnih in južnih Slavjanov. Sedanjost ni vesela; poprek pa niso ne Rusi, ne drugi Slavjani izgubili nade na boljše. To je tolažilno, v tem pa se potrebe in položnja spoznavajo; takó se je nadejati, da bodo tu in tam sodili milejše in dejanskim razmeram primerniše. Skupni sovragi Slavjanstva približajo Slavjane, da bo ljubezen med njimi večja v čustvih in delih; imeti jim je pri tem soseben pred očmi, kakor je naš č. g. Roščin že večkrat poudarjal, da orožje, katero rabi Slavjan proti Slavjanu, podaje in vsiljuje mu — vrag njegov, naj si bode to orožje katere vrste koli.

Nekoliko o ruskih gimnazijah.

Že nekaj let slišijo se v ruskem občestvu žalobe na preveliko obremenjenje učeče se v gimnazijah mladeži. Vse te žalobe naperjene so bile najbolj na grški in latinski jezik, katerima se je oddajala prednost pred vsemi drugimi predmeti. Lansko leto osorej uvelo je naučno ministerstvo vajeno gimnastiko, da bi se učenci v telesnih vajah odpočili od umstvenega napreženja. Da bi se dobila cela ura za gimnastiko, odščipnula se je od vsakega uroka (lekcije) po 5 minut. To naj bi učenca oblehščilo. No cilj ni bil dosežen. Zato se je zbrala pri ministerstvu narodnega prosvetljenja komisija iz pedagogov, ki naj bi predelali dosedanje programo gimnazijskega tečaja; ob enem pa so zemstva nekih gubernij pritiskala na to komisijo s tem, da so podajala prošnje na ime impe-

ratorja, naj bi se programa predelala in posebno drevnji jeziki skrčili, odnositeljno grški čisto odpravil.

Zdaj je ta komisija svoje delo okončila, in nova programa razposlala se je že po vseh gimnazijah. Iz nje je vidno, da so se počitnice uveličile (povečale) na 14 dni, tako da imamo zdaj dva meseca proti prejšnjim 6 tednom. Pri tem pa je treba pomniti, da smo i dozdaj imeli o božiču počitnice od 22. decembra do 8. januarja in o veliki noči od cvetne do bele nedelje. Razun tega so 4 dni o pustu, 3 dni o binkošti, in v dan venčanja in vstopljenja na prestol imperatrice (2 dni), v dan rojstva in godu imperatorja, imperatorja in naslednika. Poleg tega praznuje se še s. t. Nikolaj dvakrat, 6. dec. in 9. maja, in v vsakej guberniji so še mestni

prazniki, tako da je v občem številu svobodnih dnij bilo veliko večje nego v Avstriji. Po raznih predmetih se je po novejši programi število nedeljnih urokov (tedenskih lekcij) izmenilo, obče število pa je ostalo staro.

Po zakonu božjem in po ruskem jeziku uveličilo se je število urokov na vsak predmet po 3 ure na teden; po grškem in latinskem jeziku skrčilo se je po 5 urokov; po fiziki uveličilo se je zopet na 1, po zgodovini na 1 urok. Dalje se je odrezal od matematike 1 urok, od geografije pa dva (v višjih razredih.)

Po zakonu božjem je vsega 16 ur (po 2 na razred). Na ruski jezik odločeno je v vsej gimnaziji 29 ur na teden; v „prigotoviteljnem klase“ 4, v prvem 5, v drugem 4, v tretjem 4, v četrtem 3 in potem 3 do 8. razreda. Po latinskem jeziku je vsega 42 urokov, po grškem 33, po matematiki 29, po fiziki (v 6. 7. in 8. razr.) 7, po zgodovini 13, po geografiji 8, po francoskem in nemškem po 19, po čisto-pisanju in risanju 10 (v nižjih 3 razredih.) Posebno je zanimiv 4. članek nove programe. On glasi bukvalno (doslovno): „Pri sestavljenju razdeljenja urokov mora se z vsemi merami (vsemerno) skrbeti za to, da se izroči vsaj v treh nižjih razredih predpovedanje ruskega jezika in obeh drevnjih (starih) jezikov, toda ruskega rodu (no ruskega proishozdenija).“

V drevnjih jezikih slovnica in prevodi z ruskega jezika na drevnji stojé na drugem mestu; plavna zahteva je, da bi učenci umeli čitati in razumeti drevnje pisatelja; pri tem „objasniteljna zapiska“ po ruskem jeziku tirja, da učenci morajo „usvojiti sebé vsé osobennosti rodnoj reči (rodnege jezika) putem bezgrestannago sravnenja jeja s obrazcovoju rečju drevnjago Rima i Greciji.“

Da bi se znalo značenje (pomen) tega članka, ne sme se zabiti, da je lep odstotek učiteljev latinskega in grškega jezika v Rusiji ne ruskega rodu: Čehi, Srbo-Hrvati in Slovaki. To so nekdanji stipendijati pokojnega grofa D. A. Tolstega. S točke zrenja (stališča) Slavjana moram priznati, da sem jaz osobno vselej bil hvaležen Tolstemu, da je vabil v Rusijo avstrijske Slované, kajti ti bi mogli Rusijo seznaniti s svojimi rojaki in svoje rojake z Rusijo. S temi gospodi postopalo je ministerstvo narodnega prosvetčenja vselej kot z dragimi gosti, sorodniki in dajalo jim je povsod prednost pred ljudmi „ruskega proishozdenja“; z jedno besedo, praviteljstvo je delalo vse, da bi ti Slavjani bili o Rusiji dobrega mnenja, in zares, koliko bi mogli stvoriti, da je vse nje v Rusijo vlekla ljubav k Rusiji, ljubav k Slavjanstvu, z jedno besedo slavjanska ideja. No da je to bilo tako, imam več kot jeden vzrok dvomiti. Pri tem si ne morem kaj, da bi ne opazil, da se moji rojaki doma gledé Rusije jako motijo. Ne mislite, da Slavjana, ki pride v Rusijo, pričakujejo z razprostrtimi rokami, češ: „Komaj smo te čakali, kje si vendar bil dozdej!“ Ne! na nas smotrijo

kot na prišlece, kateri gredo s trebuhom za kruhom. Ali so oni vinovati (krivi) v tem?

Slovenci imajo navado gledati na Rusijo po „Slavj. blagotv. Obščestvu“, no oni o tem društvu imajo ravno tako malo znanij, kot ono o njih. Slavjanska ideja v Rusiji naj se išče čisto v drugih faktorjih, pred vsem v poznanju narodnem značaji ruskem. Ako vi pokažete smisel k temu značaju, takrat ste Slavjanin, sicer Nemec, ali po največ „Čeh“ in o vas bodo peli znano rusko pesem: „Pojedem -te v Rossiju, pojedem-te (popeljimo se) tudà, gdé denjgi (denarje) dobivajem (dobivamo) bez vsjakago truda.“

Tega narodnega duha pa mnogi (ne vsi) učitelji-Slavjani niso razumeli in niso hoteli razumeti, ali, boljše rečeno, niso mogli razumeti. Gledali so črez rame na svoje ruske tovariše in učence, in ti so to čutili tem bolj, ker so vender oni gospodarji v Rusiji. „Čeh“-predavatelj je dobil v Rusiji tako značenje, kot Nemec pri vas, to je oni Memec, ki je našo deželo na uroku ljubil nazivati „svinjsko deželo“.

Od teh učiteljev = prišlecov odjemajo se torej po novejši ministerske naredbi „vsaj“ prvi trije razredi! Z svedne strani ta naredba govori, da Slavjani, da-si žive na službi po 10 do 18 let, ne mogó, kakor se gre sploh poučevati v nižjih razredih, kjer se poklada osnova vsemu, in klasti to osnovo mora učitelj ruskega rodu.

V nižjih razredih, v nežnej mladosti, treba je najprej odgoje, potem še le obrazovanja. Odgojo naj vede torej svoj človek. Le ta pomen more imeti gore omenjeni 4. članek ministerske naredbe, kajti ruskega jezika itak dozdej ni učil nikjer in nikoli kak inostranec. V lepej obliki potiskajo se torej učitelji inostranci v više razrede, kjer so učenci že bolj samostalni in umejo kritično odnašati se k temu in onemu.

Z druge strani pa ima ta naredba tudi materijalen pomen. V Rusiji namreč plača gre za število urokov; največ urokov pa je ravno v nižjih razredih.

Slovenski čitatelj teh vrstic poreče seveda, da ni možn, da bi Slavjan v teku tolikih let ne naučil se po ruski osnovateljno, kajti naš jezik, n. pr. slovenski, je čisto podoben ruskem. Na prvi pogled je to res tako. No pomislite, koliko Slovencev zna, kakor se gre, svoj materin jezik! Od nas, ki smo se učili vse po nemški, od nas, ki smo govorili s svojimi učitelji vselej in le po nemški in tako tudi oni z nami, od nas se ne more terjati, da bi znali svoj jezik, to je njega duh, kajt; odgojeni smo v tujem duhu. Duh pa oživlja.

Ko bi nas v našej mladosti tako ogradili, ko bi pri nas, vsaj v prvih treh razredih, latinski in grški jezik moral prepovedavati, soglasno kakemu ministerskemu ukazu, učitelj slovenskega rodú, tedaj gospoda, bili bi mi drugi ljudje. No celo slovenski jezik so nas učili učitelji, ki so bili, pri malem številu urokov, zvezani na

rokah in na nogah, duha slovenskega pa smo se sami navlekli, kakor, kjer in kolikor je kdo mogel, večina pa je ostala „na slovensko prestavljeni Tevtonci.“ Ko bi se mi učili v takej obstanovki (okolnosti), kot ruski gimnaziji, mi bi pisali drugače, govorili drugače, in, kar je glavno, mislili bi drugače in bili bi o Nemcih vsaj desetkrat boljšega mnenja kot smo tako. Nas so res učili „čemu-nibúdj i kak-nibudj“, no odgojevali nas niso, kajti odgoja dá se misliti in vesti le v materinem jeziku in v duhu ne protivnem duhu naroda. Tako je bilo nekdanj, zdaj so nastali boljši časi, a ravno v teh boljših časih delujejo ljudje, „ki so se učili takrat: nemške prestave“, pa še slabe v nameček, prestave, katerih nihče, razun samih sebe, ne spoštuje in ne poštevá: obžalovanja vredne karikature v publicistiki, v javnem in privatnem življenju. Duha slovenskega ni! Ta dub živi v narodu, v slovenskejši „misera contribuens plebs“ in v tistih, ki živé sredi njega, z njim in zanj. Rusija je „focus“, v katerem

se to najboljše vidi; strankarski duh tu objektivnega mišljenja ne zatemnjuje.

Pri vas se napada na vlado; seveda, jako udobno (primerno) je valiti greh z bolne glave na zdravo. A jedva je vlada nemnogo (nekoliko) popustila uzdo, že se kažejo zobje in treba je, da grize drug druga, brat brata za obče posmeganje in vražjo radost. Zatesal se je na poprišče javnega delovanja duh nemenjoči, latinski, židovski duh narodne in verske netrpivosti (nestrpnosti), duh vzverjenja in npravstvene razuzdanosti, in vse to razsaja, kriči, grize, piše, ovaja in laja na ves svet proti — narodnemu duhu in sebe in brata peha v vražje rilo, da bi vendar nazadnje od nas v zgodovini razun žalostnega spomina ne ostalo ničesar. Vsak narod ima obče prijatelje in obče vragove; le slovenski narod jih nima. Do „ut des“ in pa „beati possidentes“ je všlo v „meso in kri“ onim, ki za vsako drugo besedo govore o narodu o ljubezni k domovini in drugih takih lepih stvareh, pri čemur pa so vselej zajčjega poguma. (Konec pride.)

Ruske drobtinice.

Minister financij Višnjegradskij potuje že dalje časa po srednji Aziji. Obiskal je že vse bolj znamenite kraje in mesta; povsod bil je z navdušenjem kakor od ruskih priseljencev tako od tuzemcev sprejet. V Taškentu, v glavnem mestu srednje Azije, odkrila se je 30. avgusta razstava vseh pridelkov kraja, katero je otvoril minister sam. Taškent šteje sedaj nad 100.000 prebivalcev, uspešno v vsakem pogledu napreduje in ima slavno bodočnost pred seboj. To mesto je pred 25 leti zavojeval slavno znani general Černajev s 1300 vojniki, akoravno je mesto branilo 30.000 vojakov. Na imenovani razstavi je minister pregledoval izložene predmete uvidel uspešni in nagli nepredek tega bogatega in plodnega kraja. Na svoje oči se je lahko preveril, da denar, kateri je država potrosila na razvitje srednje Azije ni vržen v vodo, in da se vsaka podpora v prosoh kraja obilno povrne v bodočnosti. Finančni minister je sam videl in tudi slišal od predstavitev tamošnjih oblastnih, trgovstva in posestva, kaj se še dá storiti v prosoh kraja, in kjer je potrebna državna pomoč. On bode gotovo sedaj, ko se je osebnost seznanil s srednjo Azijo ter z njeno važnostjo za Rusijo, rad dovolil potrebno državno podporo za preobrazovanje in kulturna dela. Sijajni uspehi vsestranskega napredka srednje Azije pod rusko vlado kažejo jasno na nenavadno sposobnost ruskega naroda za kultiviranje poludivjih narodov in dežel. Celó „Themse“, jedem Rusom najbolj sovražnih angleških listov, opisuje uspehe ruske države v Aziji, pripoznava Rusom večjo sposobnost, nositi pravo kulturo med poludivje narode in v dežele, kulturno celo nič ali slabo razvite, nego Angležem; no ta list zamolčuje, da Angleži svojo kulturo širijo po tujih krajih večinoma le z orožjem, z žganjem in z opijem, da oni s temi kulturnimi sredstvi vničujejo cela plemena, namesto da bi jih povzdigovali moralno in gmotno.

Ruska državna banka je odločila spraviti domu ves denar, kateri se hrani v zlatu pri inostranskih bankah. Prva pošiljatev je prišla izza granice 21. sept. v znesku 20.000.000 rub. Sedaj je še v bankah v Berlinu, Parizu, Amsterdamu in v Londonu 110.000.000 rub.

Sedaj prebiva v Petrogradu Hong-Čung, polnomočni poslanik kitajskega cesarja, po povodu dogovorov radi agresivne politike

Съ мѣру по нѣтъ, голому рубаша.

Kitaja na ruskih granicah. V zadnjih časih Kitaj po vnušenju (navdahnjenju) zapadnih držav postopa silno agresivno proti ruskim mejam. Kitajsko preseljevanje k označenim mejam silno napreduje. Kitajci si hočejo prisvojiti cele kraje, kateri po sklenjenih dogovorih pripadajo Rusiji, posebno imajo željo po bogatih Amurskih krajih. Celó železnica se bode pod vodstvom nemških inženirjev proti ruskim mejam strojila. Ona ima pospeševati preseljevanje Kitajcev, pa tudi služiti v stratežnem oziru v slučaju vojne z Rusijo. Da bi se preseljevanje pospeševalo, so celo odstranili starodavni zakon, v katerem je bilo ženskam prepovedano, izseljevati se za kitajski zid. Le krepko in nevstrašno postopanje Rusije nasproti Kitaju more umiriti želje Kitajcev, kateri si itak mislijo, da je cela Azija po pravu njih, ter odstraniti nevarnost od slabo naseljenih ruskih pokrajin pred kitajsko povodnjo in omogočiti v bodočnosti napredovanje Rusije. Vsaka popustljivost bi vnela v Kitajcih še večjo smelost. Rusija mora Kitajcem zopet priveriti v spomin, da si ne dá šaliti se seboj in da v slučaju vojne se oni zama opirajo na pomoč svojih zapadnih prijateljev.

Turška trdnjava Izmail bila je 11. dec. 1790. l. od ruskih vojakov s pristopom (napadom) vzeta. Minolo je tedaj od tega časa 100 let, in letos se bode slavila stoletnica v spomin tega sobitja. Jeden iz veteranov napadavših Izmail je še sedaj živ in pri krepkem zdravju in ta je odstavljeni polkovnik Gricenko, pomeščik v Poltavski guberniji. V času vzetja Izmaila mu je bilo 17 let.

Leta 1891, odkrije se v Moskvi razstava francoskih izdelkov. Priprave v to svrhu so se že začele. Rusi se torej pri tej priliki lahko upoznajo z industrijalnimi izdelki Francije in to bode gotovo v prosoh rusko-francoske trgovine. Oba naroda delata na to, da bi trgovina med Rusijo in Francijo postala s časoma neposredna brez nemško-židovskih posrednikov.

V Japoniji je 215 pravoslavni občin z 17.025 ljudmi, svečnikov je 24 in propovednikov 143, cerkvá pa 159. Lani je pristopilo k pravoslavju 1752 ljudi. Srečko.

* * *

V ruskem „gosudarstv. sovetu“ bodo kmalu obravnavali zakon o družinskih delih (seméjnye učastki) v varstvo zemeljnega

posestva. Potem bode posestnik smel objaviti, da se njegova zemlja ne sme z dolgovi obremeniti, ni razdeliti po smrti, ali to le do neke meje. Vendar pa bode lastnik mogel preklicati to izjavo ter zemljo zopet narediti predmetom svobodnega kupovanja in prodaje. Tudi veličina teh delov bode zavisna od prirodnih uslovij gospodarstva itd. torej nekaj podobnega „kmetskimi domovi“, kjer so dopuščeni po zakonu. Za to uredbo pisal je največ in najtemeljiteje K. P. Pobjedonošcev.

Poročajo, da vlada misli ustanoviti posebne odvetnike za kmetske težbe pri shodih zemskih načelnikov, mirečih posrednikov in mirovih sodnikov. Oni bodo v državni službi in opravljali stvari do 500 r. brezplačno, veče pa za nek postotek. Potem teh stvari neki drugi odvetniki ne bodo smeli zastopati. To bi bilo torej nek začetek „podržavljenja“ odvetništva, o katerem se je že pisalo v evropski literaturi kot o sredstvu proti dragi, časi jako dragi odvetniški „praksi“.

Da se osvobodé vedno bolj od tujih posrednikov, ki Ruse najrajše le izžemajo, osnovan bode poseben odbor, da bode skrbel o pravilnem hodu zunanje kupčije.

Znano je, da Rusija precejšen del svojih dohodov dobiva od davka na žgane pijače, in da zato zatisejo radi jedno oko ali pa oba, če se vodka preveč širi med narodom, z njo pa — uboštvo. Množé se sicer društva treznosti, ali sedaj pri svjat. sinodu poseben odbor izdeluje pravila za borbo proti pijanstvu in njegovemu neizogibnemu nasledku — siromaštvu.

Ker so razna železnična ravnateljstva in delniška društva jako zlorabila cene za osebe in blago na škodo občinstvu, odkupuje že več let vlada jedno železnico za drugo, da ne mora doplačevati v ime garancije za slabo gospodarstvo in da brani občinstvo — od lakomnosti železničnih društev.

Severni Amerikanci so zato tako povišali carino, da domače proizvodstvo ojačajo in razširijo. Tega si ne želé le dotični podjetniki, marveč tudi vsi zemljedelci, kateri dobro vedó, da pri izvažanju žita iz Amerike imajo največ dobička železnice in parobrodi, a njihov dobiček se stiska do minimuma. Zato bi radi domačini prodajali, kar je in bode možno, če se pomnoži obrtnija. V Evropi neke države težko prodajo svoje izdelke, a proti državi, ki jih je kupovala veliko, t. j. proti Rusiji, podpirajo sovražno politiko najbolj oni, katerim je kupcev najbolj treba; saj naših zemljedelcev gotovo ne boli, če carina na tuje žito dela boljše cene našemu žitu. Za to pa se glasé posebno primorska mesta Kraljevec in Gdansk, da čisto propadejo, če se uzakoni predlog, da bode carina na avstrijsko žito manjša od one na rusko.

Nemcev bilo je 1860 na Volynji okolo 13.000. Od 1861—76 prihajalo jih je vsako leto 2.675 (povprek), potem že 8.325 vsako leto, a zadnja leta povprečno 21.975. Sedaj jih je tam že 200.000 ali 10% vseh prebivalcev, kmetskih pa celo 22%. Iz petih posestnikov zemlje je eden Nemec, a zemlje imajo iz vse kmetske dobro četrt. A ti Nemci prezirajo Ruse, polni so nemškega rodoljubja in — širijo „štundo“, kolikor le morejo n. pr. tudi tako, da o postu pošiljajo omahovalcem meso — zastonj, da bi jih le zavedli in odvrnili od pravoslavlja.

Pri varšavski okrajni sodnji razpravlja se zanimiva stvar: vlada toži tri Žide (Holzbergerja, Ritenberga in Kahana), da so tihotapstvom oškodovali državo za 300.000 r.

Društva treznosti množé se: za nje se zavzemajo inteligentni možki in ženske in duhovščina, ki z blago besedo v cerkvi in zunaj nje poučuje in svari.

Z druge strani jela je pojematí „štunda“ posebno v poltavski guberniji, a pravoslavno društvo, ki se bori proti tej sekti, dobiva več in več članov in podpore.

V svoji najnoveji povesti (Павловские очерки) pripoveduje Korolenko, kako je narodu žal, da vlada ne daje Židom kupčevati — povsodi. Možno, da je K. kaj čul, da je kak kmetič hitro

prodal kako stvarico Židu, posebno če jo je — ukral. Ali žalosté se za to v svoji povesti, je K. pač pokazal malo preveč globokomiselnega — ostroumja, katero se jako dopada ruskemu liberalnemu kritiku¹⁾ Skabičevskemu.

„Krejcerova sonata“ vzbudila je mnogo šuma v Rusiji, kjer je prepovedana (pa jo vendar čitajo), in tudi drugodi. Kritikovali so jo različno. Pač se pa mora reči, da iz vseh imajo oni, jedino oni, prav, ki se ne obzirajo na Schopenhauerja in njegove privržence, ter kakor ruski episkop Nikánor vidijo jasno, „da brez vere v zakon kot tajništvo (sacramentum), brez krščanske potrpežljivosti, življenje moža in žene nima one trdne podlage in zaslombe, ki jedina more rešiti v raznih burjah sveta in človeške strasti.“

Ruski slavjanofili so radi povdarjali jedinstvo ruskega naroda, kakor je bilo pred Petrom Velikim, ko so bojarin, duhoven, meščan in kmet imeli v obče iste pojme, isti ideal (krščanski) in so skoro jednako tudi živeli. Peter Veliki pa je na tem narodnem drevesu vcepil (najodločneje) evropsko prosveto, in viši sloj jel se je hitro deliti od naroda: cepljena vejica rasla je po svojem, celó cvela in začela roditi sad — evropske kulture, posebno v 40-ih letih našega stoletja. Tu je bil v inteligenciji zavladal nemški idealizem, vsaj za čas: omikanci bili so sicer ne tako mnogoštevilni kakor so dandanes, ali bili so gotovo — bolji, verujoči iskreno v ideal omike. Ali morali ste se tu poroditi dve glavni struji v sami inteligenciji — zapadnikov (posnemalcev) in iskateljev narodnih načel — slavjanofilov. Slavjanofili so takrat „našli“ narod kot osnovo življenja, pokazali na vero ruskega naroda kot na posebno kulturno načelo in so torej zahtevali, da se ima ta narod razvijati samostalno na svojih načelih. Življenje pa se je razvijalo po svojem in se ni veliko menilo za teorije teh teoretikov.

Pa tudi zapadnikov življenje ni veliko poslušalo, in tudi ti so izgubljali svoj vpliv: oni sami izgubili čisto vero — v evropsko omiko, in njihov glavar — Herzen povedal je hvalisani zapadni kulturi nekaj prav — grenkih resnic. Umrl pa je kot skeptik in ni našel „onega neizrečeno draga zaklada, brez katerega ni možno živeti“, načela, katero si je v srcu in delih ohranil tihi in prosti ruski — ljud, na kateri so zapadniki gledali malo z visoka. V šestdesetih letih pa se je prej bolj ali menj ozki krog omikanih ljudi hitro razširil v — mnogoštevilno ali seveda tudi neizogibno bolj ali menj površno inteligencijo. In ta inteligencija vspomnila je, da so slavjanofili slavili rusko občino („mir“) kot posebno načelo, katero se ima skrbno čuvati in organično razvijati, ali vsega tega ta inteligencija ni razumela dobro in začela — posebno „mlada“ sanjariti o narodu, sanjariti, da ga mora ona osrečiti — po radikalnem zapadnem — receptu. Javili so se Nečajevi in junaki, kakor jih riše u. pr. Turgenev v „Novi“, ki hodijo med narod, da ga probude in proučé. Ali ta narod novih prorokov — ni maral, „stal je čvrsto za pravoslavno svojo vero in za bátjuško carjá“. In inteligencija jela se je — hudo srditi na svoj narod, da je zaljubljen v svoje neznanje itd., da celo — sovraži omikance in jim seveda ne veruje. Zato so začeli se glasiti, da „ta ljud“ ni vreden, da se inteligencija poteza zanj, kaj bi se mu narivali omikanci, saj ruska poslovice pravi: „nasiljno mil ne búdeš“. To je za gospodo žalostno, saj vedó, da brez tega „ljudá“ ne morejo nič, ne morejo preustrojiti Rusije v duhu „zapadnega pravnega reda“.

Da, gospoda ne vidijo, in nečejo videti, in spoznati, da krščanski narod hrani v svoji duši zaklade, kakoršnih ne more dati noben moderni „skepticism“, hrani jih, ogreva se z njimi, ogreva in jača za živa dela ljubezni in krščanskega življenja v

¹⁾ Taki pisatelji pač niso premišljali globoko židovstva in silno škodujejo narodu, kakor onim dejateljem, ki so napravi poti, Žide zavrniti v primerne meje. Op. ur.

obče, da nas ne prevzame rastoča, hladna, brezdušna sebičnost in v nas ne zatre vseh kalij zdravčega napredka, da ne bode naš bog — črevo, da ne bomo verovali danes v „brezkončni napredek na načelih zdrave sebičnosti“, jutri pa videči, da nas vede „zdravo načelo“ k vseobčji divjosti — v življenju, navduševali se — za nirvano, dokler si

v novi besedi, n. pr. v „empirski“ ne najdemo novega tolažila, novega malika. „A ruski narod čuti, da je resnica više, on more odreči se od svoje volje v ime najvišjih verskih načel, v ime najlepših teženj človeške duše, in on je bolj omikan, ko vi, novi proroki — brez Hristá.“
C.

Elegija.

IV.

Bela Ljubljana, doslej si bila ko čista devica,
Omadežana si zdaj. Kdo te oskrunja? Razpor.
Gadni razpor, ki ti vrag peklá gospodar je sam oče,
Dóklej, nesnažnik, boš ti bujil Slovincem na kvar?
Gnjusni razpor, pameten mož te rodil je v Gorici,
Svoje nazore šireč, vedno te strastno goji.
Pameten mož in učén to se vé, a kaj to koristi,
Ako nenehoma strast njemu razburja srcé?
Nekaj let izdajajoč časnik svoj bogoslovne vsebine,
— Kako je njemu imé, vsak naobraženec vé,
Vsak naobraženec vé, kateri kaj čita slovenski,
Toda le redki so zdaj, koji ki čitali kaj. —
Strastno v njem maha po vsem, kar njemu ne zdi se po volji
Pesnike naše grdeč, njih prizvode črteč.
Kaj mu je kriv velikan Preširen, najljubši nam pesnik.
Da mu ne daje mirú, akoprem v grobu leži?
Blatnim peresom imé mu čestokrat blatiti hoče,
Toda on blati se sam, sam zaslučuje zasmeh.
Je li se vrabec čivkač zagnal že kedaj na sokola?
Je li se zviti lisjak približal že „kralju zverin“?
Smelo in smešno je to. Na vek bo Preširnova slava,
Zraven te slave na vek tvoje neslavno imé.
Ti si duhoven gospod. *Duhovnik vsak bodi za spravo,*
Ne za neslogo, nemir, mržnjo, sovrašтво, prepír.
Vera nas naša uči, da ljubimo bližnjike svoje.
Ljubiš li bližnjike ti, strastno jih napadajoč?
Naš književnik, najbolji zdaj, zbral svoje je spise.
Dva tisočaka za njé njemu naštel je knjigar.
Hej, káko silno si ti zbok tega zatrobil po svetu,
Pesniku očitajoč, da je dobička želján!
Káko grdó si napal večletnega že nam poslanca,
Kedar izdal je povest, kakor zahteva jo čas.

Káko z duhovnikoma, ki pesnika slavná oba sta,
Strastnež, ti mrzko ravnaš! Je li to Bogu na čast?
Njima odprl bi pekél, ko ključé imel bi od njega.
To je v resnici lepó, Bogu povoljno, dragó!
Pesnika smejeta se vsem tvojim predrznim napadom,
Pesnika smejeta se, saj dobro vesta, zakaj.
Dokler slovenski bo svet ona dva nam bosta slovela,
Dokler slovenski bo svet, ti boš potomcem v posmeh.
— Znanost, mogoča gospa, od nekdanj na svetu kraljica,
Škoda, preškoda za té, ako mrančjaku si last. —
Kakor goreče teló na vse strani siplje vročino,
Táko iz tebe razpor širi na vse se strani.
Bela Ljubljana, zaman, zaman se ponašaš in dišiš,
Da rodoljubja si luč, daleč šireča svoj svit,
Daleč šireča svoj svit po dragi nam zemlji slovanski,
Kjer je toliko težav, da se njim broja ne vé.
Beda in skrb sta povsod pri nas si sestrici prijazni,
Gadni jal, mrzki razpor njima prijatelja sta.
Dokler nesloge bo gad, poneč se šopiril v Ljubljani,
Dótlej razpor bo povsod, koder prebiva Slovén.
Bela Ljubljana izgled nam bodi poštenosti prave,
Kakor daničin sijaj, sveti nam, sveti povsod!
Čuvaj se gadne laži in ljubi le istino sveto;
„Laž ima kratke nogé“; istina bistre oči.
Bodi prijateljica resnici, pravici, poštenju;
Podlosti se ne udaj, grdi sebičnosti ne;
Vrag samopašnih namer, srd, mržnja iz tebe izgini,
Bratske ljubezni le žar v tebi, Ljubljana kraljuj!
Med tvojimi žitelji mir, o mir se preblagi nastani!
Svetski, duhovni gospod, dajta si v spravo roke!
Potem bo rodoljubja cvet nas kitil Slovence,
Ti nam boš dika, ponos, vsemu Slovanstvu boš čast.

Božidar Flegerič.

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Čč. čitateljem „Slov. Sveta“. Pod zaglavjem „O kritiki dr. Mahničá“ začnemo priobčevati nov del kritike. Ta spis je daljša razprava in najvažnejše poglavje doslej prijavljene kritike. Razprava kaže že pri začetku, da se bo razgovarjala o cerkvenih obredih, in dokazuje v resnici,

kakó se je razvil latinski obred, in kakó so papeži vedno varovali ne samo latinski, ampak vse cerkvene obrede. Pojasnjuje, in to pred vsem je novo, kakó se je bilo papežem bojevati, da so branili bistvo ali jedro verskih resnic ter zajedno dovoljevali na zunaj to, kar je ugajalo čustvu in tradicijam Rimljanov. Pri tem je treba govoriti

o postu, celicatu duhovščine, koledarju, seosebno o določbi velikonočnega praznika in o službi božji, seosebno o liturgiji ali maši. Gledé na obširniši razgovor o koledarju je razprava v ugodnem položenu, da jej je bilo dovoljeno porabiti učeno delo, ki je še le v rokopisu.

Vsebina naše razprave je zanimiva za učeni svet v obče, ker podaje stvari v svetlobi, kakoršne za te točke ni zaslediti z lehka. Zanima pred vsem pa krščanski svet, ker je to delo morda prvo, ki razkriva, kaj so prav za prav razni cerkveni obredi, in kakó so nastali, oziroma, kakó nastajajo in bodo najbrže še nastajali tudi v katoliški cerkvi. Tudi je morda ta razprava prva, ki sega takó daleč v zgodovino in dokazuje takó temeljito, da so papeži ravno bili tisti, kateri so vedno spoštovali in poštevali nacijsionalne obrede. Ta dokaz je pa ona stran našega spisa, ki zanima in mora zanimati Slované v obče in katoliške Slované latinskega, kakor grško-slovanskega obreda posebe. Tu razvidijo čitatelji, kako veljavo ima očitaneje dr. Mahniča, kakor da bi bili mi „malikovavci narodnostne ideje“, torej razširjevalci poganstva.

Mi Slovanom in seosebno Slovencem priporočamo, naj pazno premišlujejo ta spis, ki pomenja nekaj novega. „Slovanski Svet“ si šteje v veliko čast, da ima on prvenstvo v priobčenju tega spisa; mi menimo, da listu ostane stalno vsaj ta zasluga, tudi če preziramo vse drugo, in da mu ostane zasluga dovolj velika, tudi ko bi se mu ne posrečilo, nič več ne priobčiti takega, kar bi bilo poštovati posebe. Našo razpravo bo pošteval učeni, krščanski in seosebno katoliški svet. Mi trdimo, da bodo sezali po tem spisu, če tudi v prevodih, učeni duhovniki raznih narodov, in da ga bodo čitali pred vsem tudi katoliški škofje, ki imajo svoje stolice po slovanskih pokrajinah. Spis bo imel namreč zaslugo za cerkev, za katoliško cerkev, in te zasluge mu ne vzame noben sofizem, nobeno prikrivanje. Tudi ne vemo, kakó bi se bi se opravičili pred svojo vestjo óni, ki bi prepovedovali čitati ta spis jednako, kakor so brez veljavnega razloga nekateri škofje na Slovenskem prepovedovali čitati čč. nižji duhovščini „Slovanski Svet“ ter se s tem postavljali v vrsto dr. Mahniča.

Dr. Mahnič se je tolažil nasproti naši kritiki s tem. češ, da jo čita samo peščica čitateljev; skušnja od druge strani ga je utegnila poučiti, da njegova tolažba je slonela na slabi podstavi. No, kar se dostaje pisave in oblike sedaj pričete razprave, zagotavljamo čč. čitatelje, da je celó lahko umevna vsakemu količak izobrazenemu in mislečemu človeku. Bog z nami!

Uredništvo „Slov. Sveta“.

Deželni zbor Kranjski je pokazal načelna nasprotja v važnih, slovanske bodočnosti dostajajočih se vprašanju. Odločniši narodni poslanci so temeljito govorili o slovanskem položenu, kazali pa tudi na obče razmere v Avstro-Ogerski. Treba bo torej obširniše poročati in razgovarjati se o stvareh tudi nam. Danes opomnimo, da se je deželni predsednik, kakor poročajo telegrafski po listih, izjavil proti temu, da bi se dala izvršiti oblika zedinjene Slovenije, potrebo katere je povdarjal deželni poslanec g. Ivan Hribar. Zedinjeno Slovenijo so označevali istotako iz nemške srede v Kranjskem deželnem zboru kot fantom in celó kaj hujšega. Tu omenjamo mi, da slovanski narod si želi pred vsem nacijsionalno avtonomijo, t. j. obliko ali organ, ki bi skrbel za nacijsionalnost in jezik slovanskega naroda, torej da bi se

slovanski narod ohranil in razvijal s pomočjo ustavno zagotovljene narodne jednakopravnosti. Tak juristiški organ **načelno nikakor ne zahteva razkosanja dežel**, v katerih biva sedaj slovanski narod; dežele utegnejo ostati in lehko ostanejo s svojimi sedanjimi zastopi, kakoršni so, samo da bi se jim odvzela oblast govoriti, v zadevah narodne jednakopravnosti, za izvrševanje katere niso nikakor sposobni. Torej odpade tudi argument poslancev nemške stranke deželnega zbora Kranjskega, s katerim hočejo pobijati zedinjeno Slovenijo v takem vsekakor omejenem smislu. Teorija nacijsionalne avtonomije dovolj jasno govori o obsežnosti oblik in organov, ki bi se vstvarili v tak namen, in mi menimo, da so slovanski časniki dovolj razločno opisavali to stvar; ako se vtika v njo več, nego se misli, potem imajo nasprotniki z nemške strani lahek posel. Baronu Schwegel-u pa bi svetovali, da naj pogleda nekoliko v teorijo nacijsionalne avtonomije; tam bo videl, da ta teorija loči dobo med duvalizmom in po duvalizmu. Da pa je dovoljeno kritikovati obliko duvalizma tudi nacijsionalnim avtomistom, tega tudi baron Schwegel ne more prepovedovati. Mi imenujemo konečno „fantom“ to, ako se pobija kaj, za kar ni podstave. Kakor se vidi, težnje Slovencev niso nikdar dovolj pojasnjene, ker jih še vedno razumevajo krivo. Naš uvodni članek „Principi“ podaje kakor nalašč pouk tudi nemški stranki Kranjskega deželnega zbora.

Narodno popisovanje ali ljudsko štetje se bliža. Narodno bi moralo biti, pa bo samo jezikovno. Jezik je le zunanja lupina, kakoršnih si more jeden in isti človek prisvojiti po več, v tem ko ostane on vedno jedne in iste, še toliko oslabiljene narodnosti. Po krvi, po narodnosti naj vsakdo določuje tudi svoj „občevalni jezik“; spominja naj se vsakdo, v katerem jeziku bi govoril najrajši in pred vsem, ako bi bil med svojci. Pristaši neslovanskih narodnostij bodo skušali pregovarjati in pregovoriti slovanske težake, posle in dekle, da bi se izrazili za neslovanski občevalni jezik. Laž je sicer zakonito prepovedana tudi za to naznanjevanje; vendar pa bodo zavajali slovanske ljudi.

Po mestih, trgih in tovarnah ni treba se bati, povedati materin jezik kot občevalni jezik; slovanskih delavcev itak ne popusté iz službe, ker tuji meščani, tržani in tovarnarji dobro vedó, da ne dobé boljših delavcev in v obče takih, ki bi jim bolje ugajali, nego posli in delavci slovanskega rodu. Če danes koga dajo iz službe, pa ga jutre zopet najmejo. Torej v tem pogledu nobenega strahu. Ko bi bili slovanski delavci in posli bolje organizovani med seboj, bi rajši napovedali strajk za nekaj dnij, nego pa da bi se dali loviti, da bi se izjavili za neresnični „občevalni jezik“. Strajk bi ne trajal dolgo, ker ne morejo ostati brez slovanskih delavcev, in dejanski občevalni jezik bi bil rešen resnici na ljubo in državi, kakor slovanskim narodom na korist. Pravo štetje je državi na korist, ker le potem zna ona poštovati prav svoje narode, ako pozna njih moč tudi po številu. Torej ima vlada prav, da strogo zapoveduje, po resnici naznaniti svoj občevalni jezik.

Preprostemu narodu je treba take stvari pojasniti, da ga ne zavedejo tujci tam, kjer mu dajejo službe in opravila. Zato so slovanski rodoljubi v Trstu jako pogodili jo, da so sklicali 23. nov. t. l. ljudski shod ter na njem poučevali narod, kakó naj se vede pri popisovanju ali štetju. Taki shodi naj se napravljajo povsod na nevarnih krajih.

„Minerva“, spolek pro ženské studium v Praze. To društvo si je pridobilo že toliko ime, da je vableno, da bi razstavilo izdelke svoje dekliške srednje šole na jubilejni razstavi v Pragi l. 1891. To se tudi zgodi, in ta šola, unicum v celi Avstriji in srednji Evropi, pokaže takó kos češkega napredka. Na ta izborni zavod pridejo tudi druge Slovanke, in celó Nemka se uči češki, samo da bi mogla obiskovati to šolo. Zato zasluži tudi podporo, ki jej jo podeljuje mesto Praga in češki narod. Kako se vedejo pa v Ljubljani nekateri zastopniki nasproti nameri, da bi se zasnova mnogo skromnejša dekliška šola? Žugajo z gromom in peklom, ko bi se dežela odločila podpirati tako šolo, za katero je podelil slovenski mecen dež. poslanec Gorup temelj v gmotnem pogledu.

b) Ostali slovanski svet.

„Slovenija“, akad. društvo na Dunaju, priredi v 3. dan decembra t. l. slavnost v spomin 90letnice rojstva dr. Fr. Ks. Prešerna s sodelovanjem gospice Blaženke Kernic-eve, nekaterih članov „Slovenskega pevskega društva“ in hrvat. akad. društva „Zvonimira“. Pevske zборе vodi častni pevovodja gosp. Jan Jifík. Čisti dohodek namenjen je: „Podpornemu društvu za slovenske velikošolce na Dunaju“. Slavnostni govor bo govoril dr. Matija Murko

„Ruskij Kružok“ v Zagrebu. V „Obzoru“ in „Hrvatski“ pozivlja nekdo hrvaško inteligencijo, da bi zasnova v Zagrebu „Ruskij Kružok“, društvo, v katerem bi imel vsakdo prilike, da se nauči ruski, in da se upozna z rusko literaturo. Ta „Kružok“ naj bi bil falanga proti nemški poplavi, ohrana hrvatska; zato naj bi veljal v društvu „hrvatski duh“, naj bi bil torej hrvaški Kružok, ki bi pozval „v pomoč jačega brata“.

Pri tem pozivu razkriva nabitelj hude rane na hrvaškem životu. Pravi, da se ponavljajo manifestacije temu, karkoli je rusko; a vendar jih je malo, ki bi v resnici znali ruski. Hrvat pri tem priznava, da je hrvaška literatura premajbna, da vsled tega mladina zaostaja v obči izomiki. To se kaže v dijaških društvih, kjer slišiš samo tautologije, iste fraze. V tem je razločno povedano, da mladina se nauči premalo pozitivnega iz raznih naukav, seosebno takih, ki podajajo realije. Kaže naravnost, da n. pr. spisov, knjig o socijalistiki v hrvaški književnosti niti ne zaslediš.

Z druge strani je hrvaška domovina do zadnjega selskega kottiča, kjer se vzgaja kaka kramarčica, poplavljen z nemško knjigo. Domači pisatelji stradajo, na Nemško gredo pa tisočaki. „Kdo bi naštel te strahote in sramote! Sramota in strahota je, da je hrvatski narod hótomični rob vjekovnega svoga dušmana, čije su težnje poznate.“ Zato je treba preobrata; med svetovnimi literaturami, kakoršna je francoska, angleška, ruska, je Hrvatom lahko izbrati. Drugače ostanejo Hrvati pod vplivom nemške kulture.

Tu je Hrvat povedal resnico o svojem narodu. Kar velja za Hrvata, ima toliko večjo veljavo za Slovence. Stvari ne bomo z nova zazkrivali. Mali narodiči se morajo opirati na večje literature, in če odmetajo sosede, spravijo se sami pod vpliv tujih literatur in kultur. Tu imate! Bivši nemški kancelar je prilično pač imel razloge trditi, ko je rekel, da Hrvatje in drugi zapadni Slovani spadajo pod nemško kulturo. In ali je zameriti Rusom, ki opazujejo stvari, da zapadnim Slovanom očitajo, kakor da bi ne bili pravi Slovani več? Ako se

vrhu tega vedejo še bolj vstočni Slovani tako, kakor da bi se odrejali slovanski kulturi, so pač razna očitbe od ruskih dejateljev opravičene, če tudi skelé. Nas konečno tolažijo navedene izjave hrvaškega rodoljuba, ker kažejo pravo spoznanje. To spoznanje sili na to, da Hrvatje vse opuste, kar bi bilo izključno separatistiško nasproti Srbom in Slovencem, pa da se ti trije oddelki slovanski, ki bivajo v našem cesarstvu, sporazumejo tudi za skupno politiško postopanje. Potem bo tudi na književnem polju bolje.

V češkem deželnem zboru se je pokazalo, da razpada staročeška stranka. Celó velečastiti starček dr. Trojan se je politiški poslovil od svojega prijatelja dr. Riegra. Odpadla je dobra desetina dosedanjih staročeških poslancev in pokazalo se je, da, če ostane pri tem, ne dobé več večine one predloge izmed Dunajskih punktacij, katerim je potreba kvalifikovane večine. Izborni so govorili nekateri mladočeški poslanci, poudarjajoč nasproti solidarnosti Nemcev solidarnost ne samo vseh Čehov, ampak tudi vseh avstrijskih Slovanov. Dr. Rieger je pri generalni debati v deželnem kulturnem совету govoril obširniše, kar se nam je zdelo jako čudno, je bilo to, da je poudarjal sicer potrebo Čehov z Nemci, v češkem kraljestvu, pa popolnoma molčal o analogni potrebi sporazumljenja s Čehi na Moravi in Šlezkem. On je govoril v taki zvezi mislij, da bi bil moral spominjati se take potrebe in da bi si bil pridobil celó veliko zaslugo za državo in Slované, ako bi ne bil opustil tega ravno ob tej priliki. V obče se je pokazal optimista in nekako kot zastopnika, ki je zavezan, da molči v mnogem pogledu. Jako rahlo se je dotikal češčine kot notranjega jezika, češ, da bi bilo s tem ustrezno narodni enakopravnosti, v tem, ko se je ta porušila že pri punktaciji gledé na znanje deželnega jezika od strani svetnikov deželnega sodišča. 15 svetnikom tega sodišča ni potreba znati češčine, v tem ko morajo znati češki in nemški ostali (26) svetniki. O popolni narodni enakopravnosti ni torej govoriti, dokler ostane ta točka nespremenjena, tudi če se uvede češčina kot notranji jezik. Glavno glasilo nemške liberalne stranke seveda „ne more“ dovoliti češčine kot notranjega jezika kot „avstrijska stranka“. Poljakom, Italijanom pa dopuščajo ti „avstrijci“ njih jezik kot notranji jezik; Madjarom so dovolili celó razdelitev cesarstva na dve polovici; no „avstrijstvo“ te stranke je je že preveč opisano, da bi je tu označevali z nova.

V moravskem deželnem zboru je zahteval poslanec Meznik analogne sprave, kakor v češkem kraljestvu, torej spremembo volilnega reda, kurijatni sistem, toda brez veta, zakon o šolah minoritetskih itd. A nemška umetna večina nima ušes za take zahteve, češ, da ona je porok dovolj, da se izvršuje narodna enakopravnost tudi nasproti ogromni deželni večini češkega prebivalstva.

V šlezkem deželnem zboru sta poslanci Stratil a Sviežy interpelovala dež. vladu, ali misli izvršiti narodno enakopravnost nasproti češkemu in poljskemu prebivalstvu, katero trpi na narodnem, politiškem, kulturnem in gospodarskem razvoju.

Madjarski učenjaki in pa slovanske starine. Kakor znano, poslala je bila kr. madjarska akademija znanosti svoje člane H. Vambergya, V. Franknoja, K. Thalija, E. Abela in J. Čontosija v Carjigrad, da bi izsledovali tam madjarske dragocenosti, katere so bili Turki odnesli iz Budima. Tem odposlancem je tudi sam cesar podelil 6000 gld. pripomoči. No, naši učenjaki — čita se v poročilu akademije — niso ondi našli ni staromadjarske

biblije, ni zbirke naših cerkvenih pesnij, ni junaških, na dvoru kralju Matije prepevanih pesnij, kar je vse nekaj mislil najti ondi domoljubni ponos. Namestu vsega tega našli so madjarski učenjaki dva slovanska spomenika: listino srbskega kralja Milutina za Banjsko in službenik glagolski bana Hrvoja iz početka XV. stoletja. Izsledujoč madjarske starine našli so slovanske starine. Tu je pokazala Nemesis v najlepšem svitu svojo moč; Madjari hočejo tajiti, zgodovino prezirati in pačiti, ko bi vendar morali priznavati, da na Ogerskem je bila v srednjem veku cirilometodijska, slovanska cerkev, da je živela in vplivala tam slovanska kultura, da so Madjari zajemali iz nje stvari, predmete in leksikon zanje. Spomeniki iz prešlih stoletij na Ogerskem in z Ogerskega vendar ne morejo biti madjarski; Madjari niso bili in niso sposobni vstvariti sami nič posebnega, in kar si prisvajajo, vstvaril je um slovanski in vstvarjajo na vse strani še dandanes — slovanski renegati.

Poljaki in Rusija. „Varšavski Dnevnik“ opaza, da praktično življenje bolj in bolj sili Poljake, da se zanimajo za Rusijo, za njeno gospodarsko razvitje, za napredek v znanostih, umetnostih in literaturi. „Poljsko občinstvo vsaki dan bolj živo čuti praktično potrebo, da zna Rusijo, kolikor je možno mnogostranije, širije in bolje.“ Za primer navaja dopisnika poljskega „Słowa“, govorečega o Nižgorodskem sejmu, da je naravnost kolosalen, da je dopisnik videl več svetjskih izložeb, da se pa ni tako čudil, kakor temu sejmu, ki se ponavlja — vsako leto.

Nemška kultura v Rusiji. Nemci se radi hvalijo, da kamor oni gredo, tam grede tudi kultura z njimi. Kaka je časi ta „kultura“, vidimo v Volyni, kjer začenejajo prositi Boga, da bi jih varoval te kulture kakor lakote in kuge in sicer za to-le: Še v 60ih in 70ih letih je bilo „Polšje“ polno lepih lesov in tudi vlage je bilo dovolj za plodovita polja. Ko so pa prihrumeli Nemci, izginili so najprej gozdi in javile se skoro vsako leto ponavljajoče se suše. Ali to Nemcev ne boli: oni kraja ne ljubijo, ko ga izsesajo in izžemo, gredo pa dalje, a tam, kjer so bili stoletja in stoletja lepi lesovi, pišejo vetrovi, nosijo plodno zemljico po široki ruski ravnini, potem pa — pesek, drobní pesek od mest, kjer so bili gozdi, potem njive, in pripravlja se — puščava. Pa Nemca za to glava ne boli: gre pa dalje in ravno tako širi kulturo. Stari stanovniki pa morajo bežati, neki celo v Ameriko, ker zemlja ne rodi ali pa se poprijemljejo kakih rokodelstev, da se ubogo preživé. Zato je nedavno prosilo plemstvo solynske gubernije, da vlada prepové Nemcem kupovati zemljišča v tej guberniji. Zanimivo je, da so se tej prošnji pridružili tudi — poljski graščaki in posestniki v obče.

KNJIŽEVNOST.

„Matica Slovenska“ je podelila svojim členom tri knjige; te so: 1.) Letopis za l. 1790. Uredil prof. Bartel. 2.) Dušoslovje II. del, spital dr. Fr. Lampe. 3.) Valentina Vodnika izbrani pripovedni spisi; uredil Fr. Wiesenthaler. Novi udje dobé mesto II. dela Dušoslovja, Krizmanovo slovnico. O „Slovenski Besedi“ se niso še nič določili, ker preiščujejo, ali bi bolj kazalo izdajati jezikoslovni ali pa znanstveni list. Mi menimo, da je čas, da se gospoda podviže; kajti slovenski juristi in drugi strokovnjaki potrebujejo pomoči sešeno pri dopolnjevanju in utrjevanju terminologije. Torej je odlaganje izdajanja lista vsekakor na škodo slovenski književnosti.

Odbor „Matice Slovenske“ se obrača do slovenskih pisateljev s prošnjo, da bi jej do konca marcija 1891 poslali za „Letopis“ izvirnih znanstvenih in znanstvenopoučnih spisov. Pisatelji naj pred vsem gledajo, da ugodijo potrebam naroda slovenskega in večini Matičnih društvenikov.

Matičin odbor razpisuje po določilih Jurčič-Tomšičeve ustanove 300 gld. častnega darila dvema povestima slovenskima, in to a) 200 gld. povesti, obsežajoči najmanj 10 tiskovnih pól, in b) 100 gld. povesti, obsežajoči najmanj 5 tiskovnih pól. Snov obema povestima bodi zajeta iz zgodovine ali sploh iz življenja naroda slovenskega. Omenjenemu darilu se dodá tudi navadna pisateljska nagrada od 25—40 gld. na polo. Rokopisi naj se pošiljajo do 1. okt. 1891. Pisateljevo ime naj se prične rokopisu v zapečatenem listu, na katerem je zapisano dotično geslo.

Druga sv. Mohorja razpošilja svojim členom za leto 1890 svoje knjige, te so: 1.) Koledar. 2.) Slovenske večernice za pouk in kratek čas. 3.) Življenje preblaženega Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina sv. Jožefa. 4.) Ant. Mart. Slomška Pastirski listi. Zbral in uredil Mih. Lendovšek, župnik v Makolah. 5.) Občna zgodovina za slovensko ljudstvo. Spisal Josip Starè. 6.) Domači živinozdravnik. Spisal Franjo Dular. — Družba sv. Mohorja šteje letos 48.084 členov; torej dobé vsi člani 288.504 zvezkov. Dohodkov je imelo društvo 49.836 gld. 48 kr., stroškov pa 49.777 gld. 14 kr. Matična glavica je narastla na 19.649 v gotovioi, 200 gld. v obligacijah. Za bodoče leto razpisuje družba. a) 210 gld. za šest krajših izvirnih povestic, vsaki po 35 gld., ki obsegajo vsaj po pol tiskane pole. b) 140 gld. za štiri poučne spise razne vsebine, vsakemu po 35 gld. v obsegu pol tiskane pole.

„Matica Hrvatska“ razpošlje za l. 1890 svojim členom za 3 gld. členarine 7 knjig, te so: 1.) Hoić: Slike iz občeg zemljopisa. Knjiga druga. Sa 93 slike in 4 zemljepisne karte. 2.) Tomić Hermína: Zabluda matere. Igrokaz. — Kita cvieća. Vesela igra. 3.) Matavulj: Iz primorskog života. Pripovijetke. 4.) Preradović: Izabrane pjesme. Uvod napisao Milivoje Šrepel. Sa slikom pjesnikovom. 5.) Tordinac: Odobrane crtice i pripoviesti. S uvodom o životu piščevu. Sa slikom piščevom. 6.) Šandor-Gjalski: Na rodjenoj grudi. Ladanjske slike. 7.) Lopašić: Bihać i Bihaćka krajina. Sa 10 slika i jednom zemljopisnom kartom. — Po nižani ceni za 1 gld. dobé člani tudi od Matice založene spise, letos: Demostena: Izabrani govori. Preveo, uvod i bilješke napisao Stjepan Senc.

Ruska biblioteka na hrvaškem jeziku, katero je začel izdajati Milan pl. Mareković (v Zagrebu Mesnička ulica, broj 22). izhaja v zvezkih 1. in 15. dne vsakega meseca v obsegu po 4 pole po 25 kr. zvezek. Naročiti se je možno, na kolikor zvezkov je komu drago. Pričela je z deli grofa Leva Nikolajeviča Tolstega, in sicer njegova dela: „Djetinstvo“, „Nedoraslost“ in „Mladost“ bodo tiskana v prvi knjigi, katero je preložil priznani hrvaški pesnik g. Avgust Harambašić, ki je preložil tudi „Vojna i mir“. Potem bodo sledili prevodi velikih del drugih ruskih klasikov. Hrvatje so dobili že mnogo prevodov iz ruske klasične književnosti, katera, kakor je očitno, je blagovoljno vplivala na novo hrvaško pismenost. Želeti je, da bi novo podjetje dobilo trdno podstavo po obili naročbi.

„Zlatá Praha“, ilustrovani list česki, pričinja sedaj svoje osmo leto. Stoji četrť leta po pošti 2 gld. 38 kr.,

poluletno 4 gld. 75 kr. in celoletno 9 gld. 50 kr. Administracija „Zlaté Prahy“ je; v Praze (Pragi). Karlovo namēsti č. 34. Kakor je znano, spada ta ne samo med prve ilustrovane liste slovanske, ampak vseh civiliziranih, celó največih narodov. Znano je, da češke slikarje prosijo za sotrudnike najboljši ilustrovani listi drugih narodov. Ako pomislimo, da sodelujejo pri „Zlatí Prahi“ najodličniši češki slikarji, kakor pisatelji v obče, utegnemo razsoditi, kakó krasen, kakó izboren je ta list. Pri naša pa slike in spise ne samo o češko-slovanski, temveč o vseh slovanskih zemljah. Ta list je vreden podpore vsega Slovanstva; Slovenci, o katerih piše simpatiski, ga itak dobro poznajo, naj ga le tudi podpirajo z naročbo.

Geografske koordinate ili položaji glavnijih tačaka Dalmacije, Hrvatske, Slavonije i djelomice susjednih zemalja, imenito Bosne i Hercegovine, Istre, Kranjske itd. Na temelju nove specijalne karte austro-ugarske monarhije v mjerilu 1 : 75.000 sastavio dr. Gjuro Pilar, javni redoviti profesor na Hrvatskom sveučilištu i pravi član jugoslovanske akademije. Važno delo, dobiva se za 4 gld. v „Knjižari Dioničke tiskare.“

Slovenský pravopis. Historicko-kritický nákres od dra. Š. Czambela. V Budapešti 1890. Tlačou Viktora Hornyánszkeho. Nákladom vlastným. 272 strani. Cena 1 gld. 20 kr. (u pôvodca: Pešt' Vörösmarty-utca 54). Ta knjiga je jako važna za slovaški jezik, pa utegnemo se zanimati za njo seosebno jezikoslovci tudi drugih slovanskih narodov.

Из истории исправл. книгъ въ Болгаріи въ XIV. в. II. I. St. Ptb. 1890. 3 r. 50 k.

„Живая Старина“, периодическое издание отдѣленія этнографіи императорскаго русскаго географическаго общества подъ редакцію Предсѣдательствующаго въ Отдѣленіи Этнографіи В. И. Ламанскаго Выпускъ I. (Живая Старина“, periodičeskoje izdaniye otdělenija etnografiji imperatorskago russkago geografičeskago obščestva pod redakcijeju Predsedateljstvujuščago v Otdelenii Etnografiji V. J. Lamanskago. Vypusk I. S. Peterburg. 1890. Izšel je torej I. zvezek znamenitega podjetja, katero je naznanil prošlega poletja tudi „Sl. Svet.“ ter zajedno poudarjal njegovo važnost. Prvi zvezek leksikalne oblike, po zunanem obsegu debela knjiga, ima daljši predgovor in 4 odděle. V I. oddelu so: Izsledovanja, nabljudenija (opazovanja), razsađenija, 130 str.; v II. oddelu: Pamjatniki jazyka i narodnoj slovesnosti, 34 str.; v III.: Kritika i bibliografija, 42 str.; v IV.: Směs, 24 str. Imenujemo samo nekatere razprave, n. pr.: Pesni o knjazě Michailě; — Polue črei Pskovo-Pečerskago kraja; — Tri goda v Jakutskoj oblasti; — Putevja pisma i za metki Sreznjevskago o Serbo-Lužičanach; — Zametki o litovski svadbě; — K videnju Amfiloga; — K istoriji narodnih prazdnikov v Velikoj Rusi. — Pesni krestjan sela Molodova; — Loparskija skazki, legendy i skazanija; — Jakutskija zagadki; — Jakutskaja pěsnja o vodkě; — O narodnih zabavach v Moskvě, v drugih gorodach i městach v Duchov denj. — Oddel „kritika i bibliografija“ ustreza potrebam slovanskih pisateljev, ki se bavijo s slavjanovedenjem v širšem pomenu besede, ker našteva in presoja stvarno znamenitiša dela. Tu je tudi natisnenih malo ne 5 strani iz Letopisa „Matice

Slovenske“ za leto 1889. „Ženitvanjski običaji Belih Kranjcev; o teh običajih trdi Lamanskij, da zaslužujejo „boljšago vnimanja“ kot dokaz, da gledé na „ženitvanjske običaje“ Slovenci vendar niso še ponemčeni do cela, kakor trdijo mnogi. V tem oddelu obsoja z uničevalno kritiko učenjak T. Florinskij knjigo „Makedonien und Alt-Serbien“ g. Gopševiča Spiridiona, o katerem trdi, da ta knjiga je najbrže naročena za posebne namere, gotovo Slovanom na škodo. V IV. oddelu je kratek nekrolog učenega M. P. Beske-ja, kateri si je pridobil v kratki dobi svojega življenja neumrljivih zaslug za svoje rojake Este, narodno blago, katerih je izsledoval temeljito in raznostransko.

Spredaj je natisnen sklep za izdajanje in vabilo na naročbo in za predgovorom „programa dlja sobiranja svēdēnij po etnografiji. Ta programa zahteva nabiranje po oddelkih: I. Fizičeskija svojstva, naružnost, vnešnje priznaki itd. II. Umestvenoje i upravstvenoje razvitje. III. Jazyk, narodnija predanija i pamjatniki. IV. Domašnij byt. Lamanskij sam je priobčil daljši predgovor, posvečen spominu „dorago tovarišča“ J. P. Minajeva. V tem predgovoru razpravlja Lamanskij razmere časopisja, velikih „žurnalov“ (ne „gazet“ ali novin na Ruskem), nedostatke teh „revij“, stanje naobraženstva in dokazuje, kakó blagodejno vpliva na omikance, ako se znajo baviti s primernim urodnim delom, kakoršno je v raznovrstnem nabiranju narodnega blaga, v raziskovanju, opazovanju narodov in narodnostij, med katerimi živé. Na posled razpravlja zadače novega podjetja „Žive Starine“ same. Lamanskij se kaže tudi v tem predgovoru velikana, ki gleda stvari s kar možno najvišega stališča, kot nepristranski človek, ki se ne poji povedati resnice in preverjanja svojega ne svojim rojakom v obče, ne gledé na najviše kroge posebe. Kakor je bral levite pred leti Čehom in zapadnim Slovanom sploh, istotako očita to in ono v „Živi Starini“ sedaj Rusom, ruskemu narodu, seosebno ruskemu obščestvu. Mnogo njegovih izjav je vredno, da Slovani v obče spregovoré obširnije o njih. V tem pogledu noče zaostati niti „Slov. Svet“. Sedaj pa z nova priporočamo „Живую Старину“ slovenskim učnjakom in naobražencem posebe, kakor Slovanom v obče. Ona si je postavila najplemenitiše in važniše zadače, pospeševati spoznanje bistva slovanskega plemena. „Živaja Starina“ izhaja po štirikrat na leto in stoji tudi za granico, torej do nas 5 rublj. 50 kop. na leto. Druga „knjižka“ izide po našem čislu sredi dec., tretja koncem febr. 1891 in četrta koncem maja. Naročnina se pošilja n. pr.: „V knjižnyj magazin Novago Vremeni“ v Petrograd. Kdor pa ima poslati kaj na uredništvo, naj se obrne k redaktorju (Vladimiru Ivanoviču Lamanskemu) v St. Peterburg (Коломенская, 33, ali pa v Imperatorskoje Russkoje Geografičeskoje Obščestvo).

Popravki k 21. št. „Slov. Sveta“. Str. 338 leva 23. v. sp.: politiki nam. politike; desna zg.: Praecedens nam. Praecedes; 539 leva 10 v. sp.: izrabljati; desna 26. v. sp.: po besedi „zahteva“ zbrisi besedo „brane“; 340 desna 7. v. zg.: razun nam. razne; 343 desna 9. v. sp.: zakon Mac Kenley-ev; 343 desna 5. v. sp.: da že nekaj let v Ameriki; 344 desna 7. v. zg.: ga nam. pa; ondi 20. v. zg.: Christós nam. Christov; ondi 17. v. sp.: glave nam. glasbe; 345 leva 8. v. sp.: razločujujejo; 346 desna 14. v. zg.: premogočnemu.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.